

Anul XIII
43 (443)
Sâmbătă
24 octombrie
1970
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Pace, justiție, progres

Istoria a cunoscut lungi și grele vremi, cind cuvîntul popoarelor nu era auzit. Nedreptățile create de-a lungul timpului de dictatul forței, de dominația lumii de cîteva mari imperii făceau în primul rînd ca acest cuvînt să nu fie auzit, impunîndu-se nu dreptul la existența al popoarelor, nu dreptul lor de a comunica liber între ele, de a-și găsi, înțelegînd și hotărînd singure soarta, ci injustiția și arbitrarul, în care armele forțelor dominante și amenințarea lor aveau un rol principal de a înăbuși și de a reduce la tăcere cuvîntul a milioane de oameni, în fond glasul destinului de a trăi liber al popoarelor globului. Lumea devenea mică și gata oricînd să fie sbrivită de războaie, cuvinte ca pace, justiție, progres devenind, printr-o tragică inversiune de sensuri ale destinului omenirii, dacă nu drepturi și aspirații interzise, noțiuni greu de definit și foarte limitate ca posibilitate practică pentru majoritatea celor ce doreau să realizeze aceste drepturi sfinte ale omului. Cuvîntul popoarelor nu se făcea auzit și dintr-o altă gravă pricină, aceea a lipsei de identitate dintre soarta și idealurile unui popor și pătura conducătoare care-i bara drumul spre libertate și spre comunicare cu lumea, spre binefacerile civilizației și culturii.

Trăim vremuri istorice în care poporul nostru, luîndu-și propria soartă în mîini, realizîndu-și unitatea între el și conducătorii săi comunisti, își spune hotărît cuvîntul în problemele mari ale omenirii contemporane, afirmîndu-și cu tărie, cu înaltă responsabilitate umanistă, lealitatea și consecvența sa în apărarea și consolidarea drepturilor popoarelor de a fi egale în drepturi, de a se respecta reciproc, de a se uni într-un efort comun pentru pacea, justiția și progresul omenirii, de a înlătura dictatul forței și amenințarea celor mai distrugătoare dintre războaie. Poporul nostru a trăit și trăiește zile de legitimă mîndrie, de strălucită legitimare istorică în fața lumii: cuvîntul țării a răsunat hotărît, demn, plin de substanță și adevăr prin cuvîntul Președintelui Republicii noastre, tovarășul

Nicolae Ceaușescu, rostit la tribuna sesiunii jubiliare a O.N.U.-ului. La un sfert de secol de la înființarea Națiunilor Unite, poporul nostru, prin conducătorul său comunist, și-a spus cuvîntul limpede asupra marilor probleme ale lumii de azi, asupra căilor raționale, realiste, singure în stare să rezolve conflictele grave, neînțelegerile, singurele chemate să dea glas drepturilor popoarelor la independență, la suveranitate, la respect reciproc, la înlăturarea definitivă a dictatului forței și a pericolului războaielor distrugătoare.

Concentrat, ferm, de o înaltă ținută politică și responsabilitate internațională, cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu a reprezentat încununarea altitudinii consecvente a statului nostru și a principiilor sale, aplicate neabătut în relațiile cu țările socialiste frățesti, cu toate statele lumii, în spiritul păcii și colaborării, justiției internaționale a popoarelor, dreptului lor la progres și civilizație.

Amplul ecou pe care adevărurile exprimate de conducătorul țării noastre l-a avut și-l are în rîndurile participanților la sesiunea jubiliară a O.N.U., printre cei mai prestigioși oameni politici ai lumii și conducători de state, răsunetul pe care l-a avut acest cuvînt în lumea contemporană eșit de încercată de evenimente și de tensiuni în cîteva domenii de viață, confirmă încă o dată stîmă și prestigiul de care se bucură țara noastră și conducătorii ei, contribuțiile românești substanțiale la dialogul lumii de azi, la afirmarea păcii și justiției între popoare, la promovarea progresului și civilizației în toate colțurile lumii, dovedindu-se în același timp concordanța dintre vorbă și faptă a poporului nostru, a reprezentanților săi, concordanța care este cheia de neîngădui a actelor prin care ne facem prezenți în apărarea și în practica înaltelor principii ale umanității.

LUCEAFĂRUL

Desen de MIHAI GHEORGHE

Reîntoarcerea lui Sadoveanu

Sadoveanu ar fi împlinit nouăzeci de ani. Bătrînețea grandioasă la care ajunsese cînd s-a stîns ne împiedică să realizăm îndeajuns intervalul de timp (aproape un deceniu) cit a trecut de la moartea sa. Cit de sfîșietoare a fost neobișnuita sărbătorire a lui Labiș, cu ocazia celor trei decenii de la naștere! Era în ea plînsul nostru după ceea ce nu s-a împlinit. Sadoveanu a asfințit cu măreție, la plecarea sa dintre noi am simțit nu o rupere iremediabilă, ci împlinirea unui ciclu cosmic. La moartea lui Sadoveanu am încercat regretul unei amînări neacordate de astre; genul artistic dăruise de-a lungul deceniilor generoase operele, rostirea sa definitivă.

Scrierilor sadoveniene, cred că ne aflăm acum la ieșirea treptată a muntelui din norul vremelnic de ignorare (verificat cu atîta precizie la mai toți autorii). Conul de umbră pe care l-a străbătut Sadoveanu între timp mărește emoția reverderii, profilul său impresionant revine limpezit. Acțiunea de editare a operelor sale, în diverse formule, se bucură de adeziunea cititorilor, sperăm să-i urmeze și o înviore a supra uriașei sale creații. Acest formidabil destin literar și social poate fi străbătut de cercetători pe multe trasee, dintre cele mai pasionante.

Ne reîntoarcem la Sadoveanu fără vreun sentiment de vinovăție, vremelnic și relativă absență fiind în ordinea lucrurilor. Șirul cărților sale — din care destule pagini vor prezenta un interes mai limitat, pe lîngă impunătoarea majoritate a celor ce-și sporesc prin timp strălucirea — ne așteaptă iubirea.

Ilie CONSTANTIN

Ciudatele obiceiuri ale bucureștenilor

Pînă mai acum cîteva zile am crezut că obiceiul de a minca mămăligă la masă îl au doar țărăni și nu mi-aș fi putut închipui că bucureștenii ar putea să stea într-o zi în șiruri lungi, la cozi, să obțină mîlăi. Ei bine, am văzut fenomenul cu ochii mei: bucureștenii au devenit mămăligari. Vrînd eu însumi să cumpăr de la casa de comenzi „Mercur” cîteci kilograme mîl s-a răspuns:

- Nu, numai două.
- Cum așa? am întrebat. Dar de ce?
- Așa!
- Cum, am exclamat eu, toamna, nu e mîlăi?
- Cerere mare! mi-a răspuns funcționara cu un glas filozofic.
- Colosal!

Cînd eram copil aveam un învățător din sat care, cînd intra în clasă, după ce ne ridicam în picioare și-i răspundeam la bună dimineața în cor, ne spunea să ne așezăm adresîndu-ne astfel:

- Stați jos, mămăligarilor.

Adică el era un mîncător de piine, după cum se și cuvenea, fiindcă taică-său era foarte bogat și nu trebuia să-și vindă grîul pînă la ultimul bob în timp ce nouă ne rămînea doar porumbul și mîncam numai mămăligă. Pe primăvară, așa, începea însă și porumbul să se cam împuțineze în podul casei. Atunci omul începea să bată pe la porțile altora și pînă găsea, se mai întîmpla să și rabde, fiindcă în astfel de împrejurări el nu mai avea de vînzare decît puterea lui de muncă și trebuia să dea o luptă, să nu se lase chiar de tot înhămat pentru cîteva saci de porumb. O dată am fost martorul unei dezvălurii în acest sens, cînd am înțeles ce s-a petrecut acasă în ziua precedentă, unul coleg de-al nostru. Frățelul său mai mic a dat totul pe fată, cu un prost, iesînd fuga din curte și apropiindu-se de colegul nostru cu o expresie radioasă că-l poate da o veste mare:

— Nene, nene!
— Ce e mă? l-a întrebat frățelul său.
— Nene, mai e mămăligă!
Ceea ce însemna că, cu o zi înainte cînd venise frățelul de la școală, tot așa ca acum, el, cei mici de acasă, mîncaseră toată mămăliga și nu mai rămăseseră și pentru el. Acum mai era! Colegul nostru s-a făcut roșu, l-a apucat pe puști de mînă, l-a tras un picior în spate și l-a gonit înfuriat:

- Du-te, bă, de-aici!

În general am nu o dată impresia că viața bucureștenilor e prea puțin cunoscută și nu sînt deloc convins că literatura abisală care se scrie despre el corespunde vreunei realități obiective sau subiective. Deși o întîmplare povestită de mine însumi la această rubrică, despre niște cetățeni evazionisti care s-au comportat exact ca într-o

nuvelă evazionistă, mă face să fiu mai prudent cu afirmația tăioasă de adevăruri. Totuși, nu văd cum, în mod abisal, se întoarce bucureșteanul cu punga cu mîlăi acasă, pune oala de tuci pe foc și se apucă să facă mămăligă!

Înainte să mă mut în noua locuință am primit un telefon de la persoana căreia i se dăduse altă casă în locul căreia urma să mă mut. Voia să-și exprime recunoștința că, în sfîrșit, avea

contra lui! Vă închipuiți în ce murdărie... insecte... Da cine erau aștia care spuneți că nu îndrăzneau să... Niște oameni foarte cumsecade... Cînd m-au văzut că am venit... Da ce pot să fac, totul e o ruină... Dar, zic, parcă spuneați ieri că... vîlă, ornamentații... Pe dinafară, pe dinafară, începe această persoană din nou să se vaite. Cum au putut trăi... Tocmai mie să mi se întîmple asta, care sint o maniacă a...

Ei, mi-am zis, ce să-i faci, asta e situația! În aceeași zi am făcut și eu o vizită în apartamentul care mi se reparatase și din care această persoană tocmai își cătrase lăzile cu cîteva zile înainte. La intrare mă aștepta, parcă ar fi știut că vin chiar la ora aceea, fostul proprietar al casei, căzută în întregime sub legea naționalizării). Nu vroia nimic de la mine, dar ținea să-mi declare că fi va urmări în justiție pe toți cei care au locuit și au plecat din fosta lui casă. De ce? Fiindcă i-au furat lucruri care nu erau ale lor, ci ale lui personale, galeriile de la ferestre, din lemn de nuc, niște aplici, plafoniere, etetera. De unde știa, l-am întrebat. Se vede din stradă, prin geam. Am intrat înăuntru. Plafonul într-un loc parcă era din paiantă din chirpici. Fusese construit un zid despărțitor care tăia holul, să separe familiile în trecere, apoi zidul rusea dărîmat, dar cum!... Ferestrele cu feronerie distruse... înunțate din cele zece stururi rupte, instalațiile sanitare deteriorate, nefuncționînd sau scofînd bolboroseli groaznice și împrescînd cu apă pe pereții sordizi, înțesați cu fire electrice de culori diferite, care duceau fiecare la alt bec. În baie, de pîidă, fiecare locatar își avea becul lui, dar și la bucătărie, unde nimeni nu făcea curat fiindcă nu era a nimănil, dar o foloseau toți. Nu trebuia să primesc să intru în casă astfel, îmi sopteste fostul proprietar. Să fi dres înții toți, toate stricăciunile, să zugrăvească, să curețe parchetul și abia pe urmă să-i fi lăsat să plece. Îi răspund că m-am gîndit la asta, dar că tot ar fi trebuit să iau totul de la capăt. Nu-ți lasă nimeni în urmă o casă pe placul tău...

— Dacă ai ști dumneata ce-a pățit una din persoanele care a locuit aici, o maniacă a curățeniei, peste ce-a dat... Și îl povestesc întîmplarea.

— Mă bucur! Îl aud pe omul meu exclamînd cu satisfacție grasă, neacoperită. E prea puțin cite l s-au întîmplat, după cite merită. Cit despre mania curățeniei să nu mai vorbim! Se vede cit de maniacă era.

Pornesc spre ieșire, uitîndu-mă prin odăi, criticînd trecutul și vîzînd prezentul cu ochii vîltorului. Pe cutia tabloului electric, un caiet solos de mărimea unui dosar. Îl iau și mă uit în el. E „cartea de imobil”. Încep să citesc numele celor care au locuit în decursul anilor în odăile acestui apartament. Dobre cutare, Cirlan cutare, Cu-

Marin PREDĂ

ÎN ACEST NUMĂR

Argheziană de Nicolae Manolescu

Versuri și proză de cei mai tineri autori

Un teoretician al sociologiei literaturii
de Ov. S. Crohmălniceanu

Din literatura țărilor balcanice: Poeți turci

cronica literară

Jordan Chimet

ÎNCHIDE OCHII ȘI VEI VEDEA ORAȘUL

Ambiția lui Jordan Chimet — scriitor plin de fantezie și lirism — a fost aceea de a scrie un Mic prinț românesc, un poem adică al copilăriei și o parabolă ce se adresează mai ales oamenilor mari. Este vorba și aici de prietenie, de o morală a eroismului, de broaște înțelepte și de albine agere la minte, de călătorii în universuri necunoscute și de simboluri trase din întâmplări miraculoase. Însă cartea lui Jordan Chimet vrea să fie mai mult decît o acumulare de fapte neobișnuite. Ea are o structură complexă și, pentru că vorbim de modele, să spunem că nici desenele fantastice ale lui Walt Disney, nici fabulosul din basmele noastre nu sînt ignorate. **Închide ochii și vei vedea Orașul** este, în fond, un basm modern în care distingem citeva însușiri de preț. E, mai întîi, puterea de invenție — puterea de a pune faptelor comune o aripă fantastică, lunară — umorul, apoi, tîndru și inteligent, clipirea sîreată din ochi, plîsul prefăcut și zimbetul care îndulcește tragedia. Însă mai mult decît atît se vede la Jordan Chimet plăcerea pentru cuvîntul colorat, știința de a monta în inelul același fraze pietre verbale de densitate și lumini diferite. Am putea fixa și în acest caz puncte de reper, dar la ce ar folosi ele? Familia scriitorilor comediografi ai cuvîntului este, la noi, foarte întinsă. Jordan Chimet poate intra în grupul mai restrîns al fanștilor barochiști. Aceasta vrea să spună că, lîngă plăcerea de a fantaza, există și plăcerea de a îmbrăca propozițiunea în solzii imaginilor memorabile.

Redusă la elementele principale, povestirea este simplă și urmează, cu abaterile de care am vorbit, linia basmului popular. Niște genii bune înfruntă alți genii, rele. Coralin — regina albinelor, ajutată de frații ei — Belizare — schimnicul, Adelaida — regina broaștelor și Samson — vîtaful viețuitoarelor de curte, apăra pe Elli, copila răsfățată a vechiului Oraș, de vicisugurile vecinului Gagafu și ale slujitorului său, motanul Sultan. Mai sînt, în categoria dinții și alte personaje: tata-mama, apoi Cuc și Muc — priinții piticilor, Hector — scamatorul de la circ, la care se adaugă felurite animale și păsări istețe. Au loc zîdnări, se țin discursuri, se iau hotărîri. Dregătorii Orașului stau de mai multe zile în ședință și după oarecare timp obiectul discuției se pierde. Este, desigur, o intenție de ironie blindă. Autorul silește miraculos să ia înfățișarea lucrurilor obișnuite. O reuniune se desfășoară, de pildă, după ritualul cunoscut. Deosebirea este doar că la cuvînt se înscriu cai, bursuci și ciocirlani, cu aerul cel mai firesc de pe lume. O Cămilă merge în tramvai și, chestionată, precizează că se află în călătorie de nuntă. Un cal murg cere o zi liberă pentru a merge la dentist. Abilitatea unui povestitor este de a nu abuza de acest vechi procedeu al antropomorfizării. Jordan Chimet are această abilitate și narațiunea lui e ingenioasă și de un lirism discret. Ea debutează prin prezentarea, în maniera unei pinze realiste, a Orașului, așezat la gurile unui mare fluviu, locul de întîlnire a unei mulțimi peștrițe, venite de peste tot. Prozatorul pastșează o manieră de a scrie, punînd în descriția utopiilor voluptatea pe care Mateiu Caragiale o punea în acumularea de elemente derizorii. „La colțuri își luaseră locurile samsarii, telaii, misiții, pîrlîții și alți șurupari și firtzi de-ai lor, de teamă să nu le scape cumva vreun plocon. Harnici și inimoși oameni, cred că nu închideau ochii nici noaptea, ca hurezeii. Unii, după cit se zvonise în Oraș, erau vestiți pentru piele de cloșcă pe care le vindeau, alții negociau checheriță sau purici din Samaraand — al căror lapte, spuneau ei, era tîmăduitor pentru orice beteușug —, alții tocmai desfășeau biserica Sfîntei Sofii. Mere chilipir! puteai să obții chiar și cupola pe un preț de nimic. Străinilor le vindeau mîlură, năduf, belele moldovedești și alte roade ale pămîntului. Harnici negustori, cum am mai spus, vedea să fi fost și tot scotea un pitac de preț din pungă, cucerit de „vorba lor dulce“.

În acest stil înflorit, stil de teifas îndelung între două pipe zdravene și două cafele amare, este scris întreg volumul, cu titluri oraculare, ca acelea din cărțile populare. Unul ne înfățișează un complet de judecată prezidat de năzdrăvana Elli, în lumea ogrăzii. Altul rătăcirea aceleiași Elli într-o pădure întunecată și misterioasă, un vis — în realitate — cu multe peripeții. Ele reproduc pe acelea cunoscute din basm, cu oarecare complicație cărturărescă și o simbolistică mai nouă. Elli întîlnește, în loc de regele peștilor sau regina furnicilor, un ciocirlan spuior de cîntece fisticții, un popînduș suspicios, un bătrîn cititor de cărți înțelepte, un cormoran elegant, fantele pădurii etc. Narațiunea începe, propriu zis, în clipa în care în acest paradis al suavităților pătrunde demonul Gagafu sub chipul neguțatorului de măruntășuri Drăcovenie. Acesta, pentru a slăbi vigilența celor ce apăra pe Elli, aduce vestea că Gagafu ar fi dispărut. Buna zînă Coralin pleacă să verifice adevărul informației dar ea cade victimă a uneltirilor lui Drăcovenie (alias Gagafu). Sultan, motanul infernal, răpește copila Orașului și ce urmează se poate bănui: spiritele pozitive vor căuta să dea de urma fetei răpite, ceea ce presupune aventuri noi, cercetări, iscoade, vrăji și antidoturi la vrăji. Jordan Chimet nu urmează, totuși, ortodox acest drum. Accidentul cade la el, nu pe elementul miraculos al povestirii ci pe parabola pe care vrea s-o sugereze. Cine este Gagafu și de ce vrea el să fure pe nevinovata, fermecătoarea Elli, iubită de păsări și orocotită de oamenii Orașului? Gagafu este un vecin rău, lacom, cu intenții crotopitoare. El va fi răpus de neamul piticilor portocalii conduși de Cuc și Muc. Parabola începe să aibă un sens mai grav și, de este acela la care ne gîndim noi, el este bine ilustrat. Se sugerează (și această mi se pare a fi ideea fundamentală a cărții) chipul în care o lume se apără, cu pădurile, apele și viețuitoarele lor, de o amenințare teribilă. Fabula solidarității naturii din Noaptea de sinize este reluată, aici, cu o notă mai pronunțată fantastică. La acțiunea de salvare a Elli din minile demonului Gagafu participă fiarele și terburile pădurii, păsările și viețuitoarele apelor, oameni și duhuri, într-o înfrîntare curioasă. Mai este însă ceva. Micul Prinț invătă de la vulpe că pentru a avea prieteni trebuie, mai întîi, să cunoști oamenii, dar pentru a-i cunoaște trebuie să-i îmblînzești. „Nu cunoaștem — spune vulpea filozofică — decît ceea ce e îmblînzit... Oamenii nu mai au timp să cunoască nimic. Ei cumpără lucruri de-a gata, de la neguțatori. Cum însă nu există neguțatori de prieteni, oamenii nu mai au prieteni. Dacă vrei să ai un prieten, îmblînzește-mă“.

În poemul fantastic pe care îl discutăm, Jordan Chimet mută accentul, în parabola cunoașterii, pe ideea autocunoașterii. Omul modern, vrea el să spună, are vocația cunoașterii, dar în dorința lui de a fi totul, uită, adesea, miracolul ce există în natura ce-l înconjoară și, în ultimă instanță, în el însuși. Fabula se răstoarnă, atunci: ca să ai prieteni, cunoaște-te. Cunoștințele, descoperi ceea ce este pur, esențial, durabil. Omul trebuie să regăsească limbajul tainelor pe care le-a pierdut. Cum? Iată ce soluție oferă cei trei spiriduși (Adelaida, Belizare și Samson), geniele viețuitoarelor ce trăiesc în pădure, în apă și

în ogradă: „Aceasta e lumea oamenilor așadar, spuse în cele din urmă Belizare. Aceasta e lumea lor. Vezi tu, Adelaida, e o lume care nu-i lipsită de strălucire, de lumină și podoabe. Puterile lor, ale muritorilor de rînd le întrec de multe ori pe ale noastre. zîne și spiriduși, duhuri ale apelor și pămîntului. Nu cunosc opreliști și stăvile și rivna lor poate fi asemuită numai cu nesăbuiința lor. Dacă nu cumva aceasta din urmă e încă și mai mare: corăbiile scotolesc mările și adîncul, iscodesc cotloanele pămîntului, înfruntă cerul. Iscusite suflete, oameni: zînă dragă, dar fără hodină.“

— Vezi tu, Adelaida, continuă și Samson, cred că fi cunosc și eu nitel. Supușii mei fac casă împreună cu ei și se ajută unul pe altul. Mărirea lor nimeni n-ar putea-o prețui mai bine ca mine. Dar în setea lor nebulă de a afla tot, de a stăpîni tot, de a putea tot, uită, sărmanii, că tainele după care alergă ei nu-s la capătul pămîntului ci alături de ei. Că numai o clipă de-ar sta să privească în jur cu ochii proaspeți și le-ar amei privirea de vraja care-i înconjoară.

— Poate de aceea, spuse Belizare, e hotărît ca duhuriile, ca zînele să stea departe de acești osteniți ai pămîntului. Să-i ajute cîteodată, să le șoptească la ureche din cînd în cînd taine pierdute, să trimită un cuvînt nou care să le farmece auzul, o floare să le fure privirea, un cîntec să le puie un dor în inimă. Dar asta numai arareori.

— Înțelege acum, zînă dragă, de ce piticii și-au părăsit frații mai mari? Așuși în adîncul cordilor, nici noi nu-i putem vedea: dinși așașteaptă ca oamenii să asculte din nou de chemarea firii din care e plămădit sufletul lor.

— Atunci, bunule Belizare, și domnia ta, Samsone, atunci, spuse căriasa broaștelor susurînd ca o strună, atunci aflați că n-aș voi pentru nimic în lume să trăiesc viața lor. Broscuța de rînd de-aș fi, trăind în balta cocorilor și nu m-aș plînge, nu m-aș văita, nu m-aș împotrivi sorții.

— Nici eu, încuviință Belizare, nu mi-aș părăsi sihăstria mea și planetele văzduhului trecînd în cercuri de foc pe cer, ca să trăiesc în această lume. Asta cu niciun chip.

— Supușii mei nu pot să-și calce legămîntul. Viața lor e legată de viața oamenilor, dar eu rămîn mai departe în pădure, liber, adăuse cu mîndrie Samson“.

O pagină de lirism suav și de fantezie inteligentă este aceea ce înfățișează refugiu Elli în tabăra piticilor portocalii. Surceleaș, Ciupercauș, Lip—Lip, Mielu Gras etc., isteți ca Ulisse și înțelepți ca Nestor, sugerează o umanitate modestă, laborioasă, cu un înalt simț al justiției. Este, în descrierea acestei lumi liliputane, o intuiție fină a vieții în formele ei miniaturale și o beție rece a fanteziei, echilibrată de umor.

Închide ochii și vei vedea Orașul este, cu un cuvînt, o carte de excepție, tinerească și fermecătoare în felul ei. Nu i-am reproșat — dacă este de reproșat ceva — decît excesul unei însușiri — excesul ornamentației. Fraza are totdeauna farmec și cuvintele sînt mereu, la Jordan Chimet, de preț. Le-am dorit, din cînd în cînd, normal prozaice, fără podoabe, precise și sărace pentru a sluji mai bine senzaționalul, magicul, fantasticul, noțiuni care, în literatură, au nevoie de un limbaj exact.

Eugen SIMION

ION NICOLESCU

Ironice
Versuri, Editura „Cartea Românească“.

GEORGE ALBOIU

Edenul de platră
Versuri, Editura „Cartea Românească“.

PAN IZVERNA

Arhipclag de noapte
Versuri, Editura „Eminescu“.

ALEXANDRU GRIGORE

Tăgădat
Versuri, Editura „Eminescu“.

EMIL LAZĂRESCU *imi transmite în finalul scrisorii cu care își însoțește poemele „sănătate și multă exigență“ ceea ce sînt recunoșterea este o formulă de politete cit se poate de înedită. Cum, firește, nu pot rămîne insensibil la această caldă urare mă voi strădui să nu-l dezamăgesc pe originalul nostru corresponsent. Pentru început mă limitez să declar că versurile d-sale mi-au contrariat oarecum exigența, brusc și proaspăt înviorată de urările d-sale. De aceea îl rog să revină cu texte mai convingătoare.*

ANGHEL CĂPRIAN. *Liru, liru, crocodiul sau dezastrele amorului în poezie: În același loc! Tu ai să mă aștepti! Și dulci priviri de foc! Intr-acolo ai să-nădrești! Dar inima-mi de piatră! Ce-acum s-a făcut! Să știu că nu mai iartă! Ce-a fost și a trecut! Și tu-n același loc! Cu miș de rugă-mîni! Mă rogi să mă întorc! Dar nu vin edei mă mîni!“. Așa, sîc. Bine-i faceți, edei merită.*

PETRE FULGU. *Cred că vî înșelăți, nu am reproșat niciunui corresponsent că nu s-a prezentat. Cel mult mă amuză modul original al unor oameni de a se autodefini în scrisorile pe care ni le trimite la redacție. Revenind la versurile dv. pe care le-am găsit cam infantile, corect articulate însă în încheieturile lor „clasic“, vă mărturisesc că ele nu m-au prea convins. Rămîne să vedem, în continuare, cum veți evolua.*

NADIA CERNEANU. *Sentimentalism grațios și minor, și edulcorat și lipsit de valoare: „A fost odată ca-n povești!“ Spune cîndva bunică! Și-o ascultam cu toți în jur! Și-o asculta pisica! Azi spun și eu la fel ca edul! A fost odată o bunică! Dar vremea-n loc nu vrea să stea! Dar de mult nu mai sînt mică! Vă cred, dar numai pe cuvînt; versurile nu o demonstrează.*

L. RAICA. *Cităm, din nou, cu bune aprecieri, din versurile dv. „Pictura aceasta de noapte! Pe care o păstrez de mult! Cu tăceri prelungii încolțite în jurul oaselor! Cu strigăte sinucide în pădurii! Și în fîntîni! Cu fete frumoase! Toate frumoase și necunoscute! Furate! De lîngă stilpii plecați în cer! Ai porților! Nici-odată ferecate îndeajuns! Cu așteptări anume! Tremurate! În sforile privirilor“. Țineți-ne la curent cu ceea ce scrieți și reamintiți-ne că v-am promis, cu un prilej viitor, publicarea.*

PLEȘEANU NICOLAE (NAE). *Confuză, incongruentă unica poezie trimisă. Este prea puțin ca să-mi pot forma o părere.*

Cezar BALTAG

LIVIU REBREANU

Clulcandra
Colecția „Clepsidra“. Editura „Eminescu“.

AL. PHILIPPIDE

Considerații confortabile
Editura „Eminescu“.

I. NEGOIȚESCU

Poezia lui Eminescu
Editura „Eminescu“.

**avant
premierea
editorială**

compendiu

ALEXANDRU GEORGE

Marele Alpha

Nu știu cîți vor fi de acord cu autorul că a tăcea despre Argezi înseamnă neapărat a-l nega, că „pentru scriitorii cei mai tineri marele poet al Poemelor a putut apare ca un Păcală dubliu...“ și că influența lui asupra generației „de după 1960“ e „ca și nulă“. În ce ne privește, credem că tăcerea aceasta (dacă există) e, mai degrabă, o apăsare, un gest protector al criticii care a învîșat, în sfîrșit, că operele nu trebuie doar disecate ci și conservate. Ca și cea a lui Sadoveanu, opera lui Argezi riscase la un moment dat „să se uzeze“ prin suprasolicitare și, paradoxal, înainte chiar de a fi cunoscută în întregime ei. E un fapt pe care înfrimănta generație de după 1960 poate să-l fi simțit instinctiv, îndepărtîndu-se de Argezi doar atît cît să nu accentueze subtila eroziune. Dar această generație s-ar fi apropiat de Blaga și Barbu în detrimenul lui Argezi și mai greu de admis chiar dacă cîțiva poeți au fost numiți blagian ori barbiani în timp ce nici unul n-a fost numit argehian. Cine a urmărit cu atenție această generație (în realizările și eșecurile ei) a putut constata că, dacă sub raportul ideții, al conceptului de poezie, ea s-a apropiat mai mult de Blaga și Barbu (dar nu numai de aceștia) lectia de limbă a primit-o de la Eminescu și Argezi.

Am insistat asupra acestor amănunte fiindcă Alexandru George își vrea, cit de cit, cartea o „reparație“ a postumității argeziene amendînd „cercetările de pînă acum care au împins investigațiile pe o pistă falsă“. Firesc ar fi, deci, să avem în față o artă polemică. N-o avem fiindcă, deși autorul ne avertizează ades de prejudecăți, falsuri, confuzii etc., opiniile lui sînt, în ultimă instanță, mai mult în consens cu exegeza argehiană care l-a precedat decît în dezacord cu ea. Dar, să observăm mai întîi că Alexandru George nu l-a conceput pe Argezi ca pe un autor ci ca pe „o voce“, ca pe „un fel de a spune și a gîndi“, așezînd în centrul studiului nu opera ci o „dramă prin operă“, mai exact „drama lui personală“, și ambiguitățile „un Argezi poet al oamenilor, adică aparținînd oamenilor și putînd fi oricare dintre ei“.

Studiul cuprinde treisprezece capitole și la în discuție o serie de

probleme precum: debutul, semnificația *Cuvîntelor patriotice* și ecourile critice în epocă, „oltenismul“, citadinismul, raporturile cu folclorul, programul estetic, experiența monahală și efectele ei, pluralitatea conștiinței, autoportretele poetice, pamfletarismul, arta cuvîntului, posteritatea argehiană. Autorul pune accent pe experiența monahală a poetului, considerînd-o „crucială“. Ea a însemnat nu doar primirea lexicului (care după această experiență devine „argehian“) ci și o „rupere în structură“, un puternic seism al conștiinței.

În opoziție cu exegeții care văd experiența religioasă ca pe o ipostază a poetului, Alexandru George consideră că problema religioasă „nu are un loc fix în operă“ și nici nu a fost soluționată vreodată: Argezi „a fost, pînă în clipa morții, poetul credinței și al tăgădei“. Se propun două căi de acces spre această problemă: una e activitatea de „pamfletar iconoclast și călugăr apostat“; cealaltă e activitatea poetică. Aici, Alexandru George se întîlnește cu exegeții care l-au precedat într-o serie de chestiuni. În ce privește raporturile poetului cu biserica, se observă concepția argehiană despre atingerea divinității fără intermediari (biserica), ermetismul și schivnicia poetului, natura medievală a conștiinței sale, critica instituțiilor bisericești, mai puțin semnificația ruperii de biserică, în care, spre deosebire de alți comentatori, vede nu un eșec ci semnul unui mare orgoliu, nu un „moment“ al biografiei lui Argezi ci „o împrejurare de care toată arta lui se va resimți“. Citirile poeziei sunt, în mare, spre deosebire de alți comentatori, vede nu un eșec ci semnul unui mare orgoliu, nu un „moment“ al biografiei lui Argezi ci „o împrejurare de care toată arta lui se va resimți“. Citirile poeziei sunt, în mare, spre deosebire de alți comentatori, vede nu un eșec ci semnul unui mare orgoliu, nu un „moment“ al biografiei lui Argezi ci „o împrejurare de care toată arta lui se va resimți“.

Citirile poeziei sunt, în mare, spre deosebire de alți comentatori, vede nu un eșec ci semnul unui mare orgoliu, nu un „moment“ al biografiei lui Argezi ci „o împrejurare de care toată arta lui se va resimți“. Citirile poeziei sunt, în mare, spre deosebire de alți comentatori, vede nu un eșec ci semnul unui mare orgoliu, nu un „moment“ al biografiei lui Argezi ci „o împrejurare de care toată arta lui se va resimți“. Citirile poeziei sunt, în mare, spre deosebire de alți comentatori, vede nu un eșec ci semnul unui mare orgoliu, nu un „moment“ al biografiei lui Argezi ci „o împrejurare de care toată arta lui se va resimți“.

posta redacției

Dacă te-neci, ea, care astăzi te refuză, va alerga despletită pe timpii, măcinată de remușcări, adîmra țipei ăleia din nuvela aia cînd ei se izbea cu capul de pereți și ei îi curgea singele pe nas și striga: Túcuraș, Túcuraș cheamă Șanepidul ca să dea cu flit la gîrdunii!

ROGAT MIȘU. *O faci pe bujonul regelui! Te tunzi la frizeria „Figaro“ (fiecare frizer de-acolo a cîștigat un concurs de tuns cliți) și dai cu tifla omenirii de ne totuarul stîna. Ai un defect: scuturi creanga cu clopoței mult prea tare și s-aude de departe. Vîno pe la redacție.*

TUTU. *(Numele complet trebuie să fie: Tuțu-Mic-și-Drag-scumpo). Da, pușor am primit scrisoarea. Am primit-o, odorul meu. Sînt fericit că ești îndrăgostită de mine. Sînt fericit. Dar nu-ți promisoa înelul. Știu că acești cuvînte, îți vor rupe inima. Ia ac și aș și coase-o. Tuțule drag. Nu-ți împărțise dragostea. Nu pot, Tuțule. Din cauza unei fraze: „Dacă mă publică îți voi fi credincioasă pînă la moarte“. Trădează-mă, Tuțule, trădează-mă cu primul venit. Voi suferi cumpul și voi lua picături Davilla — D.S. intern cîte 20 de picături într-un pahar de apă rece, dimineața, la prînz și seara, cu cîmî minute înainte de masă. Plîng, Tuțule. Și las lacrima să-mi curgă pe obraz. De-acum, în viața ta, eu nu m’ am nîcl un rost.*

Fănuș NEAGU

LECTOR

Consecvență politică

Cu un larg ecou internațional, privită ca un eveniment real al actualei sesiuni jubiliare O.N.U., cuvântarea președintelui Consiliului de Stat al țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost un apel la rațiune într-un moment în care tensiunile nu sînt puține, o reafirmare a unor principii de o înaltă moralitate într-un for al cărui scop este întronarea justiției și moralității internaționale. Astfel, această cuvântare a fost nu numai o strălucită demonstrație a diplomației românești, dar și o confirmare a rostului organizației internaționale, de la tribuna căreia popoarele așteaptă de la conducătorii lor asemenea luări de poziții constructive, fără inutila recriminări, lucide în aprecierea situației dar încrezătoare în capacitatea noastră de a căuta și găsi cu răbdare căile de rezolvare a litigiilor, astfel încît dreptatea să triumfe și cataclismele să fie evitate.

O asemenea politică are o fundamentare filozofică în luciditate și raționalism și presupune, ca toate lucrurile mari din lumea asta, o consecvență și o continuitate de nezdruccinat, plină de răbdare, atentă și flexibilă fără să-și piardă din vedere țelurile. O asemenea consecvență e o calitate a virtuții și a umanismului în genere și unește o înaltă principialitate cu deschiderile spre soluții practice.

Lăsînd la o parte punctele politicii românești și poziția noastră față de problemele mondiale acute, care au fost analizate pe larg în presa zilnică, să ne întrebăm ce permite politici românești această consecvență și care sînt consecințele ei pentru noi în primul rînd. Aceasta cu atît mai mult, cu cît situația mondială este suficient de instabilă ca să nu fie ușor să fii consecvent. Cred că răspunsul este aproape evident. La baza politicii românești stă dorința de pace, condiție a putinței noastre și a tuturor de dezvoltare generală și de progres. Or, tocmai acest sentiment, organic legat de interesele noastre majore, iluminează conducerea statului nostru să stabilească o legătură între momente, să rămînă calmă și consecventă. Noi avem calmul rațional al principilor ce se pot oricînd susține și între aceste principii și fiecare act politic nu există nici o discrepanță, nici un glînd ascuns, nici o nepotrivire flagrantă care să impună complicate manevre, complicate justificări, instabile luări de poziție, surprize, prea multe surprize.

Largul ecou internațional al cuvîntării tovarășului Nicolae Ceaușescu nu se explică prin vreo spectaculoasă și neașteptată teză care să fi mirat lumea, ci din contră, pe demonstrația fără greș a putinței de a fi consecvent, în capacitatea de a găsi soluții atunci cînd ești realmente interesat să le cauți și ești fundamentat pe principii.

Dincolo de importanța politică a unei asemenea linii și de valoarea sa exemplară, avem, ca oameni și scriitori, un sentiment de încredere, pentru că numai în condițiile de calm și raționalitate putem să ne planificăm și noi viitorul fără tensiunea neașteptatului, să ne gîndim concentrați la cărțile pe care le vom scrie, operație trudnică și în timp.

AL. IVASIU

In pagina 8 :
ROGER CAILLOIS
despre
SAINT-JOHN PERSE

Desen de MIHAI GHEORGHE

IOANA BANTAȘ

Cel din urmă

Nici-o odihnă-n templu,
Focul înghite intrările
Și-mi seceră umbra,
Stau singură cu cheia
sufletului meu în mînă.

Ce loc prea luminat,
ce rău popas
și cel din urmă
ce mi-a rămas.

Un rău cîntar

Ne odihnim în somn, medeval
din lemn cînesc ne facem rădăcini,
un rău cîntar cu limbă de șopîrlă
ne îmblinzește sufletul cu vini.

Vitregă stea mă vinde pentru ochi,
cuiabarul îndoileii mi-l învelește-n păr,
vin îngerii plîmînzî și mă pîndesc
cum stau în plîntecul acestui adevăr.

Din timp în timp

Din timp în timp
rămîne trupul îngropat în somn,
precum un dezertor,
precum o aminare,
și numai nervii călătorec Ilchizi
fără cuvînt, fără sudoare.

Din timp în timp
rămîn ca la-nceput
însingurat de somn
și neînscut.

IOLANDA MALAMEN

Tăcere

Tăcere! zidul doarme
ca lupul după hrană
șifosul astru vine
spre chipul altcuiva

din regiunea vieții
se prăbușește larvă
cu tot ce nu se vede
cînd s-ar întuneca.

Rugăminte

Diavolul are gură
ca o lereastră spartă
și ninge-n gura lui
și zua și spre noapte

mamă, du-mă în cer
să construesc tulpini
și să acopăr frîgul
cu milion de șoaapte.

Profetică

Un fum înmormurit
cu minile fragile
va construi colina
pe liecare stea

o, demurgu senin
cîntînd în multe zile
nu ți-ai putut obrazu
în liniște vedea.

Argheziană

În O lăcustă, din volumul *Buruieni*, imaginea insectei este pe măsura unui paradis copilăresc. Creatorul și oamenii seamănă cu niște copii; creația, cu un joc. Nu e vorba de parodie, ci de miniaturizare a universului. Cuvîntul introductiv de la *Versuri de seară* s-ar fi potrivit mai degrabă aici :

Măcar citeva crimepe,
Măcar o țandără de curcubete,
Măcar nițică scamă de zare,
Nițică nevinovăție, nițică depărtare.
Lăcusta e descrisă ca o jucărie : „Avea fustă și manta / Tăiate din catifea / Și pleptar cu solzi de tiplă, / Căptușit cu-n fel de sticlă“. Originea ei este artificială și cerul de unde vine nu e altceva decît un atelier elvețian specializat în operațiuni de finețe : „Căci vopseli asemeni nu-s / Decît colo, tocmai sus, // Unde sînt într-adevăr / Pensule de-a fir a păr / Și zugrăvii de o șchioapă / Meșteri scriitori cu apă“. Miniaturalul și artificialul sînt cele două caracteristici ale paradisului din *Buruieni*, *Ce-ai cu mine, vîntule?* sau *Cartea cu jucării*.

Mai trziu (*Cadențe*, 1964) poetul va evoca altfel făpturile într-aripate, de pîllă fluturile pătruns prin perdele, în chilie, într-o noapte (*Fluture, tu*). Aspectul exterior e atins doar în trecăt și atunci fără preciziunile dinainte. Originea fluturului nu mai e artificială, nici măcar materială : „Frumosule de catifea solară... / Echeo plîpînd te-ai prins și de părete / Uitîndu-te la cărți și la caiete / Cu ochii-aprînși ca jarul de rubin.“ Lăcuste îi lăcrimau și ei „rubine ochii“, ceea ce deștepta ideea de strălucire de piatră prețioasă, de element mineral în alcătuire. Ochiul „aprînși ca jarul de rubin“ ai fluturului țin însă de un mister esențial. „Ai și tu o chemare ? Ai și tu un destin ?“ întreabă poetul ca și cum s-ar adresa unui mesager, purtător de taine, sosit din necunoscut în chilie. Lăcusta era o făptură „de cristal și scortîșoară“, o suavă combinație de materii transparente, o bijuterie; fluturile este un semn din altă lume.

Nicolae MANOLESCU

jurnalul unui martor ocular

Despre umor

Totdeauna oamenii lipsiți de desăvîrșire de umor mi-au înspăimîntat groază prin incapacitatea lor de a se privi înăuntru cu luciditate și spirit critic. Mi-ar fi frică, frică biologică, să pensesse la drum e-un om incapabil să mai și ridice. A avea umor nu înseamnă desigur a lua viața ușor, ci a o lua așa cum este — și — în primul rînd a te ocupa de tine. E știut că prostul moare de grija celuilalt... Umorele presupune, cred eu, și capacitatea de a acorda fiecărui eveniment măsura și valoarea lui, de a nu dramatiza atunci cînd nu este cazul, și mai ales capacitatea rară de a ierta, de a nu imagina viața vorbă și suspiciune, de a nu depozita tot felul de principii aride... Știm cu toții că multe principii se nasc odată cu primele riduri...

Deci eu înțeleg prin umor o stare de libertate, de pace interioară, o exigență față de tine însuși și o toleranță față de ceilalți. Individul care face un acces de furie fiindcă întâmplător a fost călcat pe picior în autobuz ne displace tuturor prin lipsa lui de umor, de detașare... El prea se confundă organic cu lovitura primită, prea cere logică acolo unde e, sărăcuță, n-are cum să existe. Adesea se transformă în tragic ceea ce în esență e doar comic, sentimentul tragic se poate naște ori și din ignoranță... Căci este evident că ceea ce nu înțelegem în se pare tragic... Ca să rzi, trebuie să înțelegi. Pentru a plînge, inteligența nu este indispensabilă. O dramă, să zicem una sentimentală, căci pe asta o gîdim mai la îndemînă, privită cu inteligență și detașare poate să fie o sursă de comic — aceeași dramă, încaută în ceva, ignoranță, poate să ducă la crimă... Așinsii nu au în mod evident simțul umorului. Dar și această calitate firească poate fi supusă degradării și folosită în slujba egocentrismului. De toate trebuie să ne îndoim, să ne îndoim deci și de simțul umorului... Adeseori umorul poate să fie expresia lașității, una din multele posibilități de a evita contactul direct cu realitatea. Vorbim în glumă fiindcă avem sentimentul că în acest fel nu sîntem absolutii de orice răspundere. Tatonom terenul fără nici un risc și dacă sîntem descoperiți, răspundem că doar am glumit. Subconștientul n-are curajul să se manifeste deschis și el o face atunci prin intermediul autopersiflării. Alți oameni au transformat simțul umorului într-un mod de viață — e rid toată ziua bună-zia... Sînt atît de ironici încît nici nu mai înțelegi ce vor să spună, nici măcar cinismul lor nu este autentic. Umorele poate să mai capete și forma superficialității, poate să transforme viața într-un șir de observații care de care mai inteligente, care de care mai spumoase. Vrem, nu vrem, viața nu e o conversație spirituală, și omul înzestrat cu simțul umorului înțelege aceasta. Pînă la urmă vedem că vorbim despre umor am ajuns să-l confundăm cu inteligența... Se pare că această confuzie este tonică și inevitabilă.

Ov. S. CROHMALNICEANU

Teodor MAZILU

Un teoretician al sociologiei literaturii

Ziarele ne-au adus știrea că Lucien Goldmann a încetat din viață. Oricine a avut prilejul să-l cunoască personal se va împăca foarte greu cu ideea că omul acesta de o inteligență sculptoare și de o vitalitate debordantă, comunicativ și prietenos, care căuta societatea tinerilor simțindu-se în elementul său natural doar printre ei, a dispărut. Figură majoră în cîmpul teoriei literare contemporane, animator al școlii critice structuralist-geometrice, profesor la „Ecole Pratique des Hautes Etudes“, Lucien Goldmann era tot ce poate fi imaginat mai optim mandarinismului intelectual.

Venea la Sorbona cu bicicleta; își ținea prelegerile în costum de stradă și cămăși cu guler răsfriț; cerea studenților, la seminarile sale extrem de populare, să-i spună pe nume, așa cum li se adresa și el, fără nici o formulă protocolară; admtea să fie contrazis chiar cu vehemență; afirma deschis că e un gînditor marxist care înțelege să păstreze neștirbit spiritul revoluționar al dialecticii și să-i dea ca țintă permanentă stimularea dinamismului social, chemat să apropie omnia de năzuințele ei libertare și egalitare. Pușini știu însă, că Lucien Goldmann face parte dintre români, ajunși să exerce, în epoca noastră, o influență considerabilă asupra vieții intelectuale apusene.

S-a născut în 1913, la București, unde și-a făcut studiile liceale și universitare. A plecat apoi să și le completeze la Viena și Paris, adăugînd licențele în drept și economie politică o a doua, în litere. O bucată de vreme, a lucrat cu renumitul psiholog Jean Piaget, la Geneva, ca să se consacre în cele din urmă problemelor de sociologie a literaturii. E domeniul în care avea să-și câștige o deosebită autoritate, mai ales cu voluminosul studiu „Le Dieu caché“ (1956), interpretare prin prizma vederilor sale a doi mari scriitori clasici, Pascal și Racine. Lucien Goldmann este autorul și al altor lucrări cu larg ecou științific, traduse în numeroase limbi : „La Communauté humaine et l'Univers chez Kant“ (1952); „Recherches dialectiques“ (1955); „Pour une sociologie du roman“ (1964).

La crearea școlii critice inițiate de el au contribuit în nu mai puțină măsură actele citorva foarte animate colocvii și cercări colective pe care le-a condus ca profesor universitar la Paris și Bruxelles : „Problèmes d'une sociologie du roman“ (1963); „Problèmes de méthodologie en sociologie de la littérature“ (1967) și „Sociologie de la littérature“ (1970).

Concepțiile sale sînt de natură să surprindă puternic în primul moment pe neinițiatii. Goldmann formulează teza paradoxală că adevărații făuritori ai marilor opere literare nu sînt

autorii acestora, ci grupurile și clasele sociale. În chipul cum își reprezenta lumea așa-numita „noblesse de robe“ vom găsi pînă la urmă explicația profundă a scrierilor lui Pascal și Racine. O asemenea teză ar părea să resuscite sociologismul cel mai vulgar. Dar tot Goldmann afirmă că numai operele literare proaste sau mediocre „reflectă“ ideologia autorilor lor. După el, determinismul social în creația artistică de valoare se exercită sub forma unei „structurări“ originale, absolut specifice, a planului imaginari. Altfel zis, nu vom găsi în operele literare mari reflexul direct al stărilor sociale față de care se simte împins să reacționeze scriitorul. Acestea din urmă le descoperim exprimate prin niște omologii de ordin strict structural, produse ale imaginației creatoare și care nu mai păstrează în natura lor nimic conceptual. Operele marilor scriitori ne vorbesc cu rară putere revelatoare despre o anumită condiționare umană socială, aparent cu totul absentă din ele, dacă o căutăm la nivelul simplei oglîndiri. Nu odată, semnificațiile acestea profunde contrazic flagrant opțiunile ideologice mărturisite ale autorului, traduc autentică sa „viziune despre lume“ chiar împotriva lor. Întîl în demers al exezezei critice, trebuie, după Goldmann, să lumineze „înțelesul“ unei opere exclusiv din studiul ei amănunțit, pasaj cu pasaj, degajîndu-i structura intimă, articulația interioară ficțională. O interpretare e realmente satisfăcătoare numai atunci cînd reușește să cuprindă realmente majoritatea elementelor constitutive ale creației scriitorului luat în discuție. Structura scoasă la iveală își poate releva însă toate sensurile, abia atunci cînd i se descoperă omologia din planul social. Intre ele apare necesarul raport dialectic, singur capabil să le clarifice reciproc. De ce crede însă Goldmann că grupurile și clasele sociale pot furniza „explicația“ operelor mai degrabă ca psihologia indivizilor care le-au făcut? Fîndcă — răspunde el — gradul înalt de coherență interioară, adică „structurarea“ lor puternică distinge operele majore de cele mediocre, le conferă valoarea estetică superioară. Dar experiența indivizilor e prea limitată ca să poată ajunge singură la asemenea rezultate. Ele presupun o anumită „structurare mentală“ pe care nu izbutesc să o realizeze decît o clasă socială, în anumite împrejurări istorice. Pentru ce numai unii indivizi izbutesc să exprime cu o evidență maximă o astfel de experiență colectivă și să-l traducă implicațiile adînci „etern umane“, această problemă e chemată a o rezolva studiul psihologic scriitorului sau chiar examenul psihanalitic al comportărilor sale. Rolul creatorului nu lesse diminuează cum s-ar părea la prima vedere, din concepția lui Lucien Goldmann. Practic, grupurile sociale

Desen de ȘTEFANUȚA SABIN

noapte de iulie

N-a văzut-o ziua, Grig spune c-a văzut-o noaptea, pe cind se întorcea acasă și se pregătea să traverseze „Petru Maior”. Adică noaptea aia era atât de sticloasă și de fragilă încît i-a văzut nu numai forma și profilul neobișnuit, dar i-a putut stabili pină și culoarea — un alb pur. De fapt a fost ceva ce poate părea firesc, adică natural în chiar toată una noaptea de iulie, cind orice om se întorcea acasă mai tîrziu decît de obicei; și se poate ușor presupune că oricine s-ar fi aflat în locul lui ar fi zărit-o și s-ar fi mirat; nu s-ar fi mirat. Nu era nici un motiv de entuziasm sau de perplexitate. S-ar fi înspăimîntat, s-ar fi înfricoșat și nu e-ar fi fugit dinaintea ei, dar ar fi rămas înmărmurit de spaimă, înclăștat de lespedeala aia rece de sub tălpi. Aia a făcut și el și poate aia a fost clipa lui fatală.

Băștinașul tăcu. Streinul făcu un gest și spuse:

— Grig spune că a oprit în dreptul lui.

— Grig nu era de față. Minte.

— Se spune că Grig n-a mințit niciodată.

— N-a oprit în dreptul lui. În dreptul lui a zburat, și ce-a putut el să facă a fost să privească, uluit și înfricoșat, spatele ei care se îndepărta ca și o pluitre blestemată, ca și o legănare, altă. Și atunci dăduse Grig peste el, în locul ăla, chiar la colțul zidului și de-atunci vrea Grig să pară că știe ceea ce a fost cu el și dumneața părem că nu știm.

Aia vrea Grig să facă și pentru aia s-a hotărît el să mintă pentru prima și ultima oară în viața lui. Norocul lui minoroul a fost ca toamna atunci Grig să iașă din curte și să-l vadă acolo, la colțul zidului, să se apropie de el prin întuneric și să-l spună: „nu vii acasă?” Zidu ăla-i rece, e iergras și n-avea Bob nici timpul și nici dispoziția pentru a simți în spate niște colți, niște mușcături ca acelea de care-i în stare un astfel de pe-rete.

— Grig așa mai poate și exagera.

— Nu-i exclus. Dar după ce toată s-a sfințit așa cum știi și după ce, în traiectoria pe care mortul a urmat-o...

— Adică Bob?

— Adică Bob. După ce, deci, în traiectoria pe care mortul a urmat-o (din clipa aia și pînă ieri) n-au rămas prea multe urme care să conducă la o concluzie certă, îmi dai voie să mă sprijin pe oricîte amănunt ca să pot și eu presupune ceva?

— Am spus că Grig poate exagera. N-am spus și că Grig exagerază.

— Iar eu am să adaug că într-adevăr, că fără îndoială Grig poate exagera mult, ba am să merg mai departe și am să spun că, de fapt, Grig e singurul căruia, în împrejurarea de față, îi este îngăduit să exagereze. Sper să mă înțelegi. Inșă Grig nu exagerază. Grig e prea copil ca să fie interesat de linia aia imperceptibilă de hotar între real și ireal.

— Grig e prea copil nu ca să fie interesat, ci ca să poată respecta (să se poată teme de) această linie, așa că n-ai să știi (și n-am să știu) niciodată cind se află Grig de o parte și cind se află el de cealaltă parte a ei.

Băștinașul îi privi pe strein.

— N-am, spuse el, intenția să te conving de părerea mea pe care, la urma urmelor, le consider foarte personale. În definitiv ești și dumneața un strein ca etichia alții care au trecut prin orașul nostru, în drum spre cine știe ce țel; te privește. Eu nu fac decît să îți redau împrejurările acestei morți și, asta, la dorința dumitale, desigur. Și cind va trebui să rămîi singur, ai să rămîi și n-ai decît să uiți pentru totdeauna istoria acestui Bob de treisprezece ani jumătate. Eu am să continui și am să-ți spun că în noaptea aia (a patra noapte mai în urmă) Grig s-a apropiat tocmai cind Bob privea extaziat în urma a ceea

ce a putut declanșa în el toată patima lui de copil și i-a spus: „nu vii acasă?” — și — a trebuit să treacă un timp lung, foarte lung — cum i se păruese lui Grig — pînă cind celălalt să spună: — „da, desigur, merg” — și chiar s-au întors, amîndoi, și zice că Bob încă nu se mai uita în urmă, parcă așteptînd să apară sau, parcă, dimpotrivă, temîndu-se să nu apară din nou și să-l ajunge și să dispară în foșnetu ăla care-i tulburase tot trupul. Și să i se vadă, numai pentru o secundă, gabaritul ei suplu. Și află că, pînă și în timp ce mergea prin curte, Bob încă se mai cutremura.

— Legea cum a hotărît? — întrebă streinul care mergea în urmă, la distanță de un pas.

— Șoferul nu-l vinovată. Șoferul mergea normal, fără exces de viteză; șoferul era înscris pe linia lui. Putea nici să nu-l vadă,

după cum nici una din doamnele minunate de pe pămînt n-or să poată opri niciodată moartea fiilor lor minori. Și ceea ce or să mai poată face, în ceasu ăla ultim și tiran, o să fie regretul; o să fie plînsul.

Streinul făcu un gest și băștinașul tăcu. Ziua cobora speriată către o priveștiște care i se oferea numai ei. Acum se aflau pe una din străzile largi ale orașului. Strada era pustie și el mergeau de-a dreptul pe mijlocul ei — deșajați și absenți. Nu mai țineau nici măcar linia centrului ci descriau curbe nerulate, înaintînd într-un soi de totală și absurdă libertate. După un timp, băștinașul relouă:

— „O prostie” — așa a exclamat, drept încheiere, procurorul sosit imediat la fața locului, expresie la care mama mortului tresărise fără să privească decît la locul unde putea crede că se mai află Bob. Adică în

puși de prin vitrine și zimbea și deodată s-a aflat în fața ei, singur în toată strada aia neînchipuit de largă; stupid și perplex în fața ei, minunîndu-se și înspăimîntîndu-se și ochii lui nu mai erau decît două goluri înghetați în lumina stranie a unei poște. Și află că în clipa următoare s-a apropiat de ea și chiar a întins mîna, a avut forța să întindă mîna și s-o atingă, s-o împingie înfricoșat. Lucea, era albă, era înspăimîntător de albă și tot trupul ăla al ei răsplinea un iz dureros și tentant și-a fost, de fapt, singura dată cind s-a putut afla atât de aproape de ea, cind l-a putut da tîrcoale, cind s-a putut extazia pînă la mîna, pînă la degetele pe fațurile alea și pe aripile alea incredibile, cind a putut sta în genunchi înaintea ei. Și n-a știut cind cel care se afla, de fapt, în mîșină a făcut o mișcare sau două și-a dispărut. N-a știut. Și-a fost văzut stînd, încă jos, în genunchi, și chestia-l că Grig nu era atunci de față ca să-l ia sau să poată spune mai exact cum a fost. N-am nici o dovadă, înșă nu-i exclus ca, îndată după dispariția ei, el să fi mers în genunchi, să se fi tîrît în direcția aia și să nu se fi ridicat decît atunci cind picioarele nemiloase de plumb ar fi tropăit împrejurul lui ocolindu-l, păzindu-se să nu-l strivească, să nu-l sfarme tocmai în clipa lui de extaz. Nu-i exclus.

Băștinașul tăcu, obosit. Ziua răsufla calm.

— Cum l-a călcat? — întrebă streinul.

— Nu l-a călcat. L-a ucis. În clipa aia o dorea. Nu-i greu să și-l imaginezi orb și damnat, alergînd de-a lungul unei străzi și sperînd să-l apară înalte; nu să se oprească, n-avea încă motive să vrea să se oprească în dreptul lui, ci pur și simplu să treacă și el să-l vadă deodată gabaritul ei virginal. Asta dorea, asta lipsea simțurilor lui și pentru asta încă alerga și căuta cu violență s-o descopere în locurile de parcare sau să se lvească ea din gînuvolul sălbatoc al bulevardelor și la urmă a fost văzut cum s-a strecurat chiar în mijlocul bulevardului și a rămas acolo încremîntat, iar în cîteva clipe totul s-a blocat; și poate că n-ar fi fost nimic dacă Bob ar fi făcut un salt și ar fi ajuns pe trotuar. Dar n-a făcut așa; a stat înlemnit chiar și cind toți trecătorii s-au oprit și-l priveau între boturile sticloase care înțepeșiseră la numai un pas de el. Toată asta s-a numit perturbație și mișcarea l-a scos pe Bob și l-a dus pe trotuar. Și Bob a spus doar atât: „Inseamnă că n-are drum pe-aci!” — și-n timpul ăsta unul din oamenii miliției a trebuit să treacă chiar pe locul pe care a stat Bob și să împărtășe vehiculele alea inerțiale și inconștente. Aia a fost. Și-a doua zi a trecut peste el și aia punea capăt nu unei vieți scurte de treisprezece ani și jumătate ci unei vieți de exact patru zile, adică unei intensități de patru zile. Pentru că el nu dorea decît s-o vadă și să nu fie în stare decît

Desene de MIHAI GHEORGHE

putea să treacă la fel ca și întotdeauna și să lase în urmă numai bucată din ceea ce a fost și s-a numit cu atîta certitudine Bob, dar l-a văzut. Și-a avut, totuși, ca om, destulă prezență de spirit și-a frinat. A auzit multă lume urletul a două caucucuri și s-a-mbulzit la ferestre sau la porți sau chiar împrejurul mașinii înțepeșite ca și o panteră înjunghiată tocmai cind se avîntă asupra prăzii. Numai că prada era jos, strivită, omorîtă și deasupra ei — colosu ăla alb și fascinant, care-o strivea cu pîntecul său de-urdat. Pentru că roțile trecuseră. Adică primele două. Și ce s-a putut observa bine au fost ochii lui care rămăseseră înspăimîntați și care încă mai priveau cu înfricoșare și cu fascinație acel pîntec masiv și superb și aproape; ecel incredibil pîntec de automobil încremîntat deasupra. Rămăs deasupra.

— E trist.

— Asta e tot. Șoferul n-a avut nici o vină. Foarte multă lume a auzit urletul caucucurilor și l-a văzut, alb ca varul, lîngă volanul ăla care nu mai era bun de nimic. Dar nu-l vinovată; este o lege și aici. Și-am să accept că nici doamna care este mama lui Bob, nici ea n-are nici o vină. Doamna aceasta atît de tînără și de tulburătoare n-ar fi putut — prin nimic — să oprească moartea lui Bob,

locul de unde Bob refuza cu încăpățînire de cîțir să facă gestul firesc, de a se reconștitui, bucată cu bucată. Asta spusese procurorul și cu asta totul se încheia acolo, lîngă și împrejurul și deasupra prostiei pe care Bob, în clipa lui de extaz și inconștient, o săvîrșise. Abia după ce se lămurise perfect asupra faptului, cel de la volan a cerut doar atât: pămîntul sau tutorii mortului să-l spele pețete de sînge de pe automobil. Asta a fost exact ce-i trebuia femeii ăleia tulburătoare ca să se arunce asupra lui și, chiar cu degetele ei transparente, să-l brăzdeze obrazul, să-l palmuiască și să-l însingereze pînă ce, sfîrșită, să se retragă și să se prăbușească lîngă Bob. Tot atunci a dispărut și limuzina. Tot atunci s-a încheiat totul. E greu de precizat cind anume a fost Bob stăpînit pe deplin de ea. Poate chiar din prima seară. Poate chiar din clipa cind se întorcea acasă — absent și dezinteresat; și cind a văzut-o deodată în fața lui — albă, superbă, un alb de sticlă; ca o stranie jucărie cu arc în fața căreia rămăsesse prosternat, speriat, întorcîndu-se tembel în direcția în care dispărea și pornind încet, tîrîndu-se încet în același sens, cu spaimă și cu voluptate. Îi vedea numai spatele întîndîndu-se în lumecerea aia mărețată, apoi dispărînd și lăsînd în urmă o clipă imensă de gol peste care zeci și sute de automobile năvăliră din direcții diferite și îndreptîndu-se tot în direcții diferite. Asta a fost a doua întîlnire. Află, dom'le, că totul era început. Adică moartea era pregătită. N-am să mă mai leg de ce spunea Grig. Grig, cu toate că posedă anumite amănunte-chele, e și el prea copil ca să le poată integra într-o logică rotundă. Moartea era pregătită în sensul că din momentul în care tot trupul lui Bob era culeterat de roțile și de fișitul mașinii ăleia, Bob n-a mai putut fi decît sclavul legat al acelor roți și-al aceluia fișit. Pentru că imediat după cea de a doua întîlnire el n-a mai ieșit în oraș decît pentru a o căuta, decît pentru a umbra tembel, pe toate străzile, și a o căuta, a o aștepta îndrîjit la toate colțurile sau a urmări depănarea aia amețitoare a bulevardelor, spre a o zări. Nu m-a interesat, să știți, treaba asta decît din momentul cind Grig a venit tremurînd la mine și-a trebuit să treacă un timp, a trebuit să stăm împrejurul lui și să-l privim mirați, pînă ce a izbucnit în lacrimi — puștiu ăla, a cărul înfățișare nu-ți spune mare lucru — și-a spus doar atât: „Bob a stat ca un paralizat în mijlocul străzii chiar cind trecea mașina aia albă și uriașă și nu s-a oclîntit nici cind am urlat eu îngrozit și nici cind mașina aia s-a aflat la un singur pas în fața lui”. Înțelegi? Și pe urmă a găsit mai ușor cuvintele și spunea: „A stat ca o piatră și-avea fața ca huma și n-am putut decît să închid ochii și să aștept urletul sau bufnitura. Numai că automobilul a făcut un fel de smucitură și l-a ocolit, iar cel de la volan n-a mai avut timp nici măcar să întoarcă ochii și să-l privească, sau să-l înjute, sau să oprească ceva mai încolo și să-l palmuiască. A rămas în poziția aia dreaptă și neclintită și s-a întimplat că tot atunci venea un camion, o basculantă din spate și abia șoferu ăsta, care desigur văzuse toată scena, a tras în jos geamul și l-a strigat: „mă descrierați-l, du-te-n nafura mîrșii și aruncă-te-ntr-o fîntînă, nu-mpuți strada cu mațele alea care-o să și le-nșire imediat niște roți nevinovate”. Asta în timp ce camionul sau basculanta aia se îndepărta, iar pe asfalt încă se mai zvîrcolea dira albastră de fum sau de gaze de la eșapament. Și, după ce pîrîitul a dispărut de tot, am putut să-l iau și să trecem amîndoi strada și el să-mi spună doar atât: „ea este”.

Adică tot ea. Adică ea intrase deja în tot capul lui și nu mi-e frică să cred că uruia acolo cu tot motorul ăla în patru timpi.

Și după întîlnirea aia care putea fi fatală s-a întimplat ceva la care nici Bob și nici nimeni în locul lui nu s-ar fi gîndit. Bob se afla în stradă și chiar admira anumite pă-

și de prin vitrine și zimbea și deodată s-a aflat în fața ei, singur în toată strada aia neînchipuit de largă; stupid și perplex în fața ei, minunîndu-se și înspăimîntîndu-se și ochii lui nu mai erau decît două goluri înghetați în lumina stranie a unei poște. Și află că în clipa următoare s-a apropiat de ea și chiar a întins mîna, a avut forța să întindă mîna și s-o atingă, s-o împingie înfricoșat. Lucea, era albă, era înspăimîntător de albă și tot trupul ăla al ei răsplinea un iz dureros și tentant și-a fost, de fapt, singura dată cind s-a putut afla atât de aproape de ea, cind l-a putut da tîrcoale, cind s-a putut extazia pînă la mîna, pînă la degetele pe fațurile alea și pe aripile alea incredibile, cind a putut sta în genunchi înaintea ei. Și n-a știut cind cel care se afla, de fapt, în mîșină a făcut o mișcare sau două și-a dispărut. N-a știut. Și-a fost văzut stînd, încă jos, în genunchi, și chestia-l că Grig nu era atunci de față ca să-l ia sau să poată spune mai exact cum a fost. N-am nici o dovadă, înșă nu-i exclus ca, îndată după dispariția ei, el să fi mers în genunchi, să se fi tîrît în direcția aia și să nu se fi ridicat decît atunci cind picioarele nemiloase de plumb ar fi tropăit împrejurul lui ocolindu-l, păzindu-se să nu-l strivească, să nu-l sfarme tocmai în clipa lui de extaz. Nu-i exclus.

Băștinașul tăcu, obosit. Ziua răsufla calm.

— Cum l-a călcat? — întrebă streinul.

— Nu l-a călcat. L-a ucis. În clipa aia o dorea. Nu-i greu să și-l imaginezi orb și damnat, alergînd de-a lungul unei străzi și sperînd să-l apară înalte; nu să se oprească, n-avea încă motive să vrea să se oprească în dreptul lui, ci pur și simplu să treacă și el să-l vadă deodată gabaritul ei virginal. Asta dorea, asta lipsea simțurilor lui și pentru asta încă alerga și căuta cu violență s-o descopere în locurile de parcare sau să se lvească ea din gînuvolul sălbatoc al bulevardelor și la urmă a fost văzut cum s-a strecurat chiar în mijlocul bulevardului și a rămas acolo încremîntat, iar în cîteva clipe totul s-a blocat; și poate că n-ar fi fost nimic dacă Bob ar fi făcut un salt și ar fi ajuns pe trotuar. Dar n-a făcut așa; a stat înlemnit chiar și cind toți trecătorii s-au oprit și-l priveau între boturile sticloase care înțepeșiseră la numai un pas de el. Toată asta s-a numit perturbație și mișcarea l-a scos pe Bob și l-a dus pe trotuar. Și Bob a spus doar atât: „Inseamnă că n-are drum pe-aci!” — și-n timpul ăsta unul din oamenii miliției a trebuit să treacă chiar pe locul pe care a stat Bob și să împărtășe vehiculele alea inerțiale și inconștente. Aia a fost. Și-a doua zi a trecut peste el și aia punea capăt nu unei vieți scurte de treisprezece ani și jumătate ci unei vieți de exact patru zile, adică unei intensități de patru zile. Pentru că el nu dorea decît s-o vadă și să nu fie în stare decît

s-o atingă cu virfurile înțepeșite ale degetelor în timp ce ea răsufla voluptos și virginal, cu toate formele alea superbe și inextricabile, în timp ce trupul ei fatal triumfa în cea mai vulgară și mai corupătoare poziție și răsplinea în tot orașul izul echivoc al tentației. Și cind l-a omorît, nu știu dacă printr-o simplă coincidență strada aia devenise pustie. Dom'le, Bob venea acasă.

Ajunsesse în „Petru Maior” și nu trebuia decît s-o traverseze, apoi să mai facă douăzeci de pași și ar fi fost acasă. Îi refăcea în memorie conturul și zimbea și se înfricoșă și tot atunci s-a lăvit ea, de după curbă, luncînd înspire el ca o mare, o incredibilă pasăre cu aripile desfăcute, cu tot trupul într-o tendință supremă de zbor. Abia atunci a văzut-o și Bob și s-a cutremurat și pașii lui împărțeau în fracțiuni monotone asfaltul dușman al trotuarului... Dom'le, a intrat în „Petru Maior”. Totul a durat cît o clipire. Pășea speriat, cu ochii măriți, întinzînd mîinile înainte într-un regretabil gest de slavă și de rugă și înfricoșîndu-se, tremurînd și zimbind și încremîntînd deodată, sfărîmat sub aripile desfăcute și totul țirziu, totul ratat. Și urletul, tot atunci, al caucucurilor, ca o alarmă...

Strigă-mă

Strigă-mă cind păsări pe mare trec
Și se înecă păsări în mare
Și dacă e noapte
Și nu ai milii lungi,
Nici degetele toate-arătătoare

Strigă-mă amarnic și îndelung,
Cum nu știu, cum nu pot
Spaimete tale să le alung,
Păsărele tale să le întorc...

Strigă-mă să vin înlășurat
În mantia-mi

La noapte

Cum nu am bătit în adînc pămînt,
Și sînt un nevăzut de animal
Neprădă-n gînd acelor guri
Și prealînștelor acelor șale,

La noapte,
Voia sta pe cărări
Să-mi intre în năli
Frica de moarte...

Dar nu

Să fim în vis, dacă ploile vin
Și va fi ora apei, lată, se aude,
Din mîrilile bălții, primul balerin
Dănsînd cu degetele sale ude...

Dar prea ne fulgeră de sus... Treptat
Încăpșurarea moare și, firește,
Acuma vine balerinul celălalt...
Dar nu se mai deosebete,
Dar nu se mai deosebete.

Arheologie

Mi-e teamă, Petre, că va fi fost cineva
Pe care nu l-am lăsat eu...
Iată, număr morții
Și sînt mai mulți decît cei care-au murit
Privește osul cel galben,
Cel lărd de capete
Doamne, zise apostolul,
Acesta este Dumnezeu
De mai dinainte lui Dumnezeu
Și ne încurcă...

Lamentația calului lui Făt-Frumos

Și numai trei întunecimi să o închidă?
Și doar trei lupți pentru a o ști?
Dar nu este ea frumoasă veșnic, steaua
Prădăleptului crai Alii...
E ultimul cer cu noi, vîntul de pe urmă,
Știu spada cum ora să cadă grea...
Ci lasă-mă cu încă un zmeu să leg povestea.
Poate mai e închis în lumea cineva.

Și ar mai fi, ar fi de tot gîndul
De a-ți rămîna slujitor, printru că, voi,
Luptele trec, începe nunta
Și toți se leapădă de cai...

OVIDIA BABU

Punct

Să mergem — deci schimbă-mi dorința de a
rămîne...
Pune pe „mai departe” toate veșmintele;
Și nu pot rămîne nerușinată și goală...
Du și cuvintele...

Nu vezi, aici tot coline căzute, — poștaloane-
mpietrite în iarbă...
Pulberea n-are sudoare deși vîntul mereu o
re-ncheagă în forme de col sidefilit...
— Sau pune un semn cerului — ceilalți să-l
ocolească —
și scrumul — capăt acestei călătorii.

Somnolență

Zadarnic de mină,
fiecare pierdut prin muștenia celuilalt,
prea leneși să plîngem...
Luncă-o margine-a somnului
din nebăgare de seamă...
Patcinîndu-se — palme albastre — cerul caboară
să se convingă...
Bulmăci, ne privim ochi în ochi cu pîsici enorme,
albe, de lum...

Pină, pe piept se lasă — menindu-ne norul —
labe puloase de țiare...
Pină vorba de miere — cățea dulce, stîrniță
ne prinde în ghiare...

ION LOTREANU

Lied cu vereriță

Cădea și ai crezut că-i frunză
Incendiată timpuriu
Și ea era refuz pe-o zare
Tăiată poate prea tîrziu

Cădea și stelele-ngheta
Alunecau scrișnînd pe dungi
Au amețit-o vîntătorii
Crescuți spre cer din tuburi lungi

CORNELIU VADIM TUDOR

Poem de Curtea Veche

1.
dar tu pricepi, să nu te lași la apă
mai alfel spus ferește-te de ea
să nu te afunzi, adică toate astea
tu să le faci de parcă nu le-ai vrea
plutind pînă ce simți cum taie apa
spînzările de-un verde frînt, de pești
cum apa prinde rîni și se încheagă
în jurul tău, să nu te mai urnești

2.
atunci, el își pleacă gîrlajul molatec
al genei, pe lăcerul ochiului stîns
prin iederă trece spre pîntecul ierbil
strivindu-l cu-o vorbă, se lasă convins
cîzînd și trăgînd în cădere conturul
a ceea ce-o fost, viețuind... înșă el,
doar el, numai el și prin el numai iarba
pot spune pe nume acestui măcel

3.
bogat în țelul tău, cu mersul neted,
un altul parcă-ți calcă dinapoi
să-ți stringă de pe urme semnul tălpii
cel nevăzut de nimeni dintre noi,
iar dacă tot rămîne cite-o urmă
tu dă-mi-o mie numai, s-o astup
cu talpa goală, cu vîrtejul gurii
și-n urmă, Doamne, cu întregul trup

DUMITRU STANCU

Era un timp

Era un timp cu vulpi și crocodili
Și cu dame de brocat și bărbi țepoase,
Cu porci mistreți în chip de alechinii,
Cu toamne lungi ploioase.

Era un timp cind violent cind pur,
Pierdut în giulgiul de mătăsoasă,
Cu piruete de cobalt și abajur,
În toamne lungi ploioase.

Era un timp cu lupi și bacara
Și cu arici cu bărbi țepoase,
Cînd eu te-am cunoscut în mahală
În toamne lungi ploioase.

Era un timp cu lupi și crocodili
Cu mingi de pimpong în colorate plase
Cu flori și cu mamuși purtați dactil
În toamne lungi ploioase.

MARIUS TUPAN

cornul caprei

Arunca acul și cădea în cap de om. Lumea se îngâmbea ca la pomană. Lăutarul își chema cîinii de slab ce era. Trăgeam de el ca de-o motcă, să ne cînte, dar el obosise, de unde dracului să mai aibă puteri, cînta singur, nici el nu știa de cînd ne cînta. Noi ne înfierbîntam repede, jucam ca descreierii, ne certam care să jucăm hora înainte, bineînțeles că unii făceau pe grozavii, aveau mindele cu ei, voiau să vadă ștoarfele cît sînt ei de bărbăți, cum învîrtesc hora și cum sar țontoroi. Lăutarul trebuia să cînte pentru unii ca la ușa cortului, pentru alții ca la Jegujani, pentru alții ca la Mocrlești și nu mai știu unde. Făcuseră și armata miranlianii, halal armată, că erau mai nemînțoși decît copiii, scoateu mîgării pe gură cu nemiluita. Ciomegele se învîrteau pe sus ca sfirlezele. Unii trăgeau la mîsea pe la circumă, alții mai beau pe-acasă. Cînd nu-și mințeau bine căteua, băutura i-ajungea repede, și-atunci beți turtă, cu ochii tulburi, luctori ca ai pisicilor, ascundeau sub această privește ceva trist și nelămurit. Cearta dintre noi se termina cu sînge. Ciomegele zburau în stînga și-n dreapta, capetele sparte cedau repede, bandajele erau aproape, erau cirpe pe care le aduceau femeile, femeile care uitaseră să mai țină la încăierări, se obișnuiseră cu lucrul ăsta, în fiecare zi trebuia să apară cineva cu capul legat. Cînd vreunul căuta să spele puțin, era prins și ciomăgît și mai zdrăvăn. Dar aceste încăierări nu aduceau supărări și ură. Noi ne împăcam repede după ce unul sau altul ne ștergeam fața de sînge. A doua zi trebuia să jucăm iar, să fim în horă aproape, și ce s-ar fi întimplat, dacă, fiind supărați, ne-am fi apucat de mijloc cînd jucam brîul sau alte jocuri aprinse. Uitaseam de cînd începusem, nu știam nici cînd vom termina. Dăm muzicii ne petrecuse peste site gînduri sau poate era numai o pojghiță care se pune peste supărările noastre mai vechi.

Zilele se încăleau în picioarele noastre jucăuse. Pămîntul crăpa de sete. Pe unde călcai, crăpăturile ca niște guri de crocodil deschise erau gata să-ți înghiță talpa la cea mai mică neatenție. Porumbii își țineau luminările. S-ar fi stins de mult, dar roua îi ajută să mai pilpăie puțin. Storzi de vlagă, palizi și triști, erau gata de duca. Nesăpate, nelegate, viile oligiseră ca puil de rață care au mîncat dudu pe inima goală. Pulberea și paradiul își arătau colții. Soarele se topise în sat și de-acolo alunga norii care hoinăreau pe cer. Seceta care se prăvălise, hurdăcia ca o căruță prin glontane. Ea rînjea prin crăpături, îi vedeam dinții în bolovanii tari ca piatra, îi auzeam umbletul în sorbirea apelor. Dincolo de ea eram noi gălăgioși și-nfierbîntați, neaștăniți și fără ocupație. Așteptam ploaia ca fiara creșterea în colți. Bătrînii vorbeau de tunete și de Cornul Caprei. Cornul Caprei era partea unde apunea soarele pentru sat. Dacă primăvara tună prima dată acolo, ploile n-or să mai întăre, spuneau ei. Dar acum așteptarea noastră era o cărare ne-terminată. Coborîsem tot la joc în mijloc satului, jucam să uităm nenorocirea ce ne era hărăzită, dar de unde să uităm, mai rău ne enervam și poate de acces ne loveam cu putere. Nu știu cine ne suflase vorba că dacă o să mergem la Cornul Caprei și-o să facem un anumit ritual, vremea se va schimba în favoarea noastră. Cuvintele se risipiseră ca un tremur peste ape. Lăutarul zgîlțit de umeri trebuia să meargă cu noi, să ne țină hangul, jocul nu trebuia să se termine. Drumul îl îmbrățișam cu chioțe și strigăte, centrul satului se muta odată cu noi. Pînă la Cornul Caprei era o bucată bună de mers, de fapt nici nu știam ce-i acolo, nimeni n-avusese curiozitatea să afle. Dela distanță se zărea doar un sfîrc de pădure ca moțul unei găini, iar dincolo de ea, albastru și soare-apune. Drumul nu era așa de scurt cum ni se păruse. Mersul snevoios doboră la fiecare pas pe cîte unul din noi. Ceilalți nu luam în seamă acest lucru. Cine putea merge, cine nu îmbogățea pămîntul. Poate că ar fi căzut și lăutarul, dar el era ajutat mereu, era singurul om care trebuia să trăiască. Nu știu cum s-a făcut că la un moment unul dintre noi a exclamat „Aici” și-atunci eu am bătut pasul pe loc. Nu așa, a zis el în continuare, trebuie să ne legăm la ochi. Unul pe altul ne-am legat la ochi cît mai strîns

și cu mai multe înnodături ca să nu ne putem desface în timpul jocului. Trebuie să ne dezbrăcăm, a zis omul în continuare. Numai în pielea goală, așa ca paparudele putem s-aducem ploaia. Apa pe care o luasem cu noi se împuținase, fiecare lua cîte-o picătură, cea mai mare parte era rezervată lăutarului, el trebuia să sîibă puteri, să ne zică tare. Jocul se întea îndrăcit. Dacă unul cădea, ceilalți nu-l luau în seamă, se juca mereu, căzutul era călcăt în picioare. Ne legasem la ochi, nu știam pe cine călcăm în picioare, nu știam cine urma să ne facă lipsă. Important era că ne trăia lăutarul, că el zicea aplecat puternic peste vioară. Nu știam cîți mai sîntem, jucam și nu vorbeam, doar muzica ne cotrobăia prin mădulari.

Plecasem la Cornul Caprei să cerșim ploaie, să alungăm seceta, să ne udăm sufletele. Sufletele noastre sînt murdare și nu mai pot fi spălate, ziceau bătrînii cei care mai rămăseseră. Dar noi îi dam înainte cu ce învățasem, ce puteam face.

Slăbisem îngrozitor. Nimeni n-ar fi dat doi bani pe noi. Cît ne legasem de strîns, legăturile începuseră să cadă. Ochii învâțați cu întinerul se turburau la vîzul luminii. Ne speriam unul de altul; nu ne mai cunoșteam. Toți parcă erau căzuți din învîluri ciudate; goi și trași, cocoșați și tulburi, scînduri încovoiate și arse la soare. Focul se aprinsese de trupurile noastre, ardeam ca niște luminări în acest joc demențial, bezmetic și ciudat. Cornul Caprei nu era locul unde se tună, nu era locul unde se cerșete ploaie, Cornul Caprei era o sită pentru suflete, Cornul Caprei era o vilvătăie, ceva lumesc și nelumesc, era moarte și viață, era focul care ne limpezia de noi.

A. CORSINI

o singură melodie

În fața cetății se află un străjer ciudat și călătorii sosii pînă aici se opresc în fața lui. Nu are arme, ci numai un diapazon, poartă ochelari și seamănă intru-totul cu un profesor blajin îndrăgostit de muzică. Cel puțin așa cred în primele clipe mai toți călătorii, care-l privesc cu simpatie. Dar asta numai pînă cînd profesorul-străjer le cere în loc de parolă să-i cînte melodia cîntată de toți în cetate. E prețel intrării în cetate. Nimeni nu știe despre ce este vorba, și noaptea cade peste ei friguroasă, ca în tot tînutul pustiu din jur, fără ca vreunul să fi pătruns în cetate. Își întind corțurile și zorii îi găsesc în jurul străjerului cu ochelari, care le zîmbesc. Doar ochii lui nu zîmbesc și toți înțeleg că blîndul profesor nu poate fi dus de nas și nici amenințat. Cîțiva încearcă totuși să-l bruscheze, dar la un semn al profesorului năvălesc din cetate cîțiva străjeri adevărați, care-i lovesc pe îndrăzneți cu ciomege.

Singura șansă rămîne, și asta o pricep în curînd și cei mai îndrăznicii călători, să nimerescă melodia cerută. Unii dintre ei sînt din fire muzicanți și-i cîntă răbdătorului profesor-străjer, zile în șir, tot repertoriul înșușit de ei în lungile și plictisitoarelor călătorii prin tînuturi aride. Profesorul le dă sfaturi, le corectează disonanțele, încinge discuții pe teme muzicale, dar nu le dă drumul înăuntru. Mulți renunță și fac cale întoarsă, pentru că drumul lor trecea prin cetate și alt drum nu există în jur. Dar alții se strecoară noaptea spre ziduri și chiar le escaladează cu precauție, trăgînd cu urechea la zgomotele răzbatute din cetate. Se aud uneori acorduri disperate, frînturi de melodii, înăbușite de pașii străjerilor de noapte. Nimic în repertoriul lor nu seamănă însă cu aceste acorduri. Totuși, unii dintre ei nu se descurajează nici măcar acum. Ce-i drept sînt puțini, și rar, cîte unul se prezintă la profesorul-străjer, cu o melodie improvizată pe frînturile auzite într-ascuns. Acesta îl ascultă și se întîmplă ca ochii să-i strălucească de emoție. „Ce păcat — e auzit rostit — ce păcat că nu puteți intra... E mult mai frumos decît ar fi trebuit...”

Desen de TIBERIU NICORESCU

ADI CUSIN

Iată omul

Căzură-nunecimi pe sala goală
Iar eu eram cernitul spectator.
Venit anume, -n mantie regală
Eu insumi trebuia să îiu actor.

Cel ce urcase rampa în lumină
Păstra din mine un aspect rigid.
La replica ce-avea să nu-mi convină
Putam pe buze semnul să-i ucid.

Primul cuvînt se-ntoarse împotriva
Și-i smulse masca ce-l mai apăra.
Recunoșteam o formă primitivă
A dialogului cu viața sa.

Mult mai urit, dar proaspăt, lucrlier.
În cușca propriei lumini constîns,
Înainte spre cercul de-nunecie
În care presimțea că m-aș fi strîns.

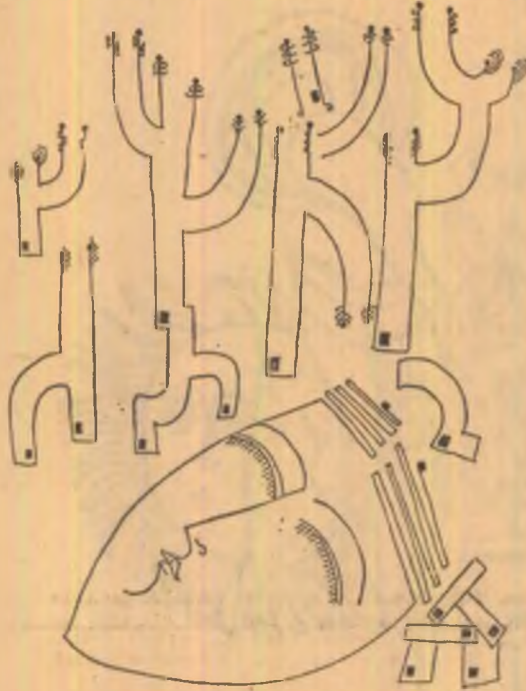
Uram actorul și lubeam poezul,
Unii în rol cu numărul impar
Jucam în mina cîndidă stiletul
Prin care-aș fi putut să îi separ.

Un nou cuvînt sună alît de tare
Că-ntr-o silabă se făcuse frig.
Brusc hotărî să cer o explicație
Am încercat din locul meu să strig.

Mult prea firziu l Actorul meu crescuse
Și tot ce-am spus i se păru străin.
Dar trupurile noastre sînt supuse
Aceluiași miracol și venin.

Demn ridicat, în dreptă cumpănire,
Lama stiletului am azvîrlit.
Parcă cerînd un timp pentru gîndire
Actorul din lumină m-a privit.

Ridea încet, căzută adînc pe spate,
De bucuria singelui cuprîns.
Din loja mea, cu mini înmănușate
Aplaudam subțire și distins.

Desen de ȘTEFANUJA SABIN

Da, ești frumoasă, sigur

Da, ești frumoasă, sigur, cad fulgi albaștri cad
Eu te urmez dar pare că mergi în urma mea
Te simt tot mai departe în aerul nomad
Și nînsă peste brațe cu o zăpadă grea

Ce mult îmi crește umbra prea multă de
cuvînt
Vorbim ca în fantasmă doar din culori și doar
Cu-atingere și-alina cînd prea îndată sînt
Să-mi scot din umeri vina în anotimp amar

Da, ești frumoasă, sigur — poți chiar păși în
pral

MIRCEA IOAN CASIMCEA

săptămîină mică

Săptămîina a fost mică, prea mică să încăpem cu toții în ea. Ne-am înghesuit însă și a mers. În așa fel ca de luni pînă duminică să stăm, deci nu cîte o zi, două, fiecare. Mărunță și uscată, ca o turbină se-nvîrtea bunica în bucătărie și prin curte, căci orice s-ar spune, atîtea guri de hrănit nu-i o bagatelă. Fetele ei, nurorile și nepoatele mai mari o ajutau fără îndoială, cu toate acestea nu găsia prea multe clipe de răgaz. Sub umbrar lăsasem verii și verișoarele, niște mucuși preșcolari și boboci prin clasele primare risipiți, și am venit în bucătăria de vară irezistibil atras de aburul pînîlor rumenite cum trebuie, cu gălbenuș de ouă unse înainte, și de mirosul curcanilor din crățiți, oale și tigăi. Eram oricum liceean, și cu excepția unui văr student și a unei verișoare bacalaureate, toți ceilalți veri constituiau tagma despre care vorbeam. Vărul meu avea voie să fumeze și cîte un sprîț să tragă cu bărbății împreună. În schimb eu nu-mi găseam locul, nici printre cei mari, nici printre cei mici: terminasem prima clasă și în zadar mîja mustața gălbule și afinată. În bucătăria de vară intrasem, nu atît flămînd, cît de clipe plictisit. Mătușa Lolo, fișneată și guralivă, din oale, crățiți și tigăi gusta, și spunea unei cununate mai tînără ce și cît anume din mirodenii și condimente să adauge. Cumnata, deci soția unui frate al mătușii, asculta clocotind pe dinăuntru, adică măruntăie-te ei, ca rachi, în apă clocotită, fierbeau.

— Ce timpenie i spuse cumnata-sa cu aburii condensăți pe față, fiindcă ridicase capacul unei oale. Mă crezi timpită? Pe dată intervine bunica, îi ia capacul din mînă și frumos le cere să se așeze sub nuc pe taburete. Fișneată și guralivă Lolo, mătușa, intră în bucătărie, îndată mă zărește și în urechile mele cuvînte aruncă:

— Pleacă de-aici că nu-l mîncarea gata, tunde-o sub umbrar, Manole! Eu găsiseam albumul cu fotografiile pe o poliță aruncat, cu toate că locul lui în camera mare, pe dulap era. Îi răsfoiam concentrat decî, dar mătușa cea mai tînără, fișneată și guralivă, reuși afară să mă alunge. Am ieșit cînd m-a-ntrebat cu ironie multă:

— Știi, Manole, cînd nu știai să te speli în urechi? Și te-am învățat eu să plimbi buricul pe placa de gramofon cînd merge. Îi lași slobod să nu-l conducă, ci doar să-l împingi, fiindcă își urmează el drumul ca și acul pe placa de gramofon cînd merge. În spatele casei m-am așezat, pe mirosul lerbii proaspete și mari. De acolo două vîrăbii au zburat departe și o pisică s-a trezit buimacă. Iar am răsfoit albumul pînă am dat de fotografia celui mai mic unchi al meu: un copil de șapte-opt ani lîngă un paner cu două

toarte ce pînă la genunchi îi ajungea. Avea pe el pantaloni scurți, de culoare deschisă, cămașă albă ieșită din pantaloni în părți, cu toate că două bretele peste umeri spre umeri urcau. Picioarele erau goale și mai avea genunchiul stîng bandajat, nasul mic și cîrn, apoi un smoc de păr galben, ca palul de grîu copt, sub borul strîmt al pălăriei. Mîinile lungi, cu palme mari, cum să le țînă nu știa, sînt puțin contonionate, degetele rășchirate, în orice caz toată emoția în ele s-a retras. Mă privește cu ochii mari, frumoși, aproape holbați, și încet, încet întreb:

— Ce mai faci unchiule?

— Bine, nepoate, fac bine. Uite, trebuie să duc (sau să aducă, indiferent) panerul ăsta cu fructe. (sau cu pește, sau cu ouă — ori-cum) și mă odihnesc puțin. E foarte cald. Din fotografie cuvintele lui limpede curgeau, voce cristalină de copil, ca un clinchet depărtat.

— Apoi aștept să cresc mare, spuse unchiul binevoitor, cîntărindu-mă cu ochii săi frumoși, aproape holbați.

— Cred că te miri cum a trecut timpul, că de cînd aveam doi ani nu m-ai văzut, am zis încercînd să explic ipostaza în care se afla. În seamă însă vorbele nu-mi luă, ci mai departe vorbi:

— O să mă-nsoar înainte de armată cu Voronca lui Onișor Șchiav. Acum nu mă gîndesc prea serios la însurătoare și nici la Voronca lui Onișor Șchiav. Voi acționa la timpul potrivit, înainte de armată. Atunci ăștia, bătrînii, au să facă tărăboi cum au făcut și alții cînd nu le-a convenit nora sau ginerele. O să le treacă, desigur, apoi eu și Voronca vom avea copii, trei băieți și o fată bolnăvicioasă, fata moare iute și rămîn trei băieți care vor fi cei mai mari veri ai tăi. Nu mă gîndesc să-l dau la școli, au să rămînă aici ca mine și se vor însura dacă vor fi sănătoși, căci pe mine n-au să mă întreb, știu eu.

— S-au înșurat și tu te-au întreb, unchiule, într-adevăr. Locuiesc lîngă biserică, fiecare la casa lui, fiecare cu doi băieți, așa că am șase nepoți cum s-ar spune, toți mai mari decît mine, nepoții în spatele casei vîzîndu-mă, iute mamei și-a spus un văr de-al meu mai mic. Mă căutase mama, dar nu-l trecuse prin minte că tocmai acolo m-am doșit. În mirosul lerbii proaspete și mari.

— Haide, haide, dulce mă chema, însă eu țineam albumul pe genunchi așezat. Ale vîntului elice s-au mișcat și balerinele verzi galeș unduiau, cu fruntea pămîntului mirîndu-l iar frunzele pomilor înalți rîjnic un dans au dansat, tremurînd în foșnet stîns și prelins în scorburi mici fără veverițe și alune. Ale vîntului elice s-au oprit apoi lin, și haide, hai, cu dragoste multă mama mă striga și mă chema.

COMAN ȘOVA

MARIVAL

Se micșorează cerul cînd ochii tăi îl vor
Cade îngerii la picioare sculptați în epital
Inele vechi de-argilă în falsul sînge dor.

Sînt unul

Sînt unul fără trași și prieten!
Am trup sălcios de carne arșă
Adorm pe lupi cu țîmpă blîndă
Și ochiul umbrei pare-o țarsă

Vin toamnele în slă, vin
Se duc iubirile-n amurg
Și cercul interupt e noaptea
Cînd păsările albe curg.

Start

Mai greu de vînt mă-narc și cresc în umeri
Și-aler pe amărărea iubitorilor călare
Prind coamele grele în pumni și din timp
Curg toamne în iugă cu ropote-amare

Vin lezli grași prin sînge de batal
E tulburate start sime mari oșpe
Cînd păsări imbiale în dam de ionatane
Bat cu cioc-n ceruri să-nghete.

la cafeneaua „cigale”

OLGA BUBULAC

Coboram de la Sacré-Coeur. Și, deodată, cafeneaua Cigale. „Jazz din Orleans”. Bătrînul Benny Waters și mica lui orchestră, cîntau acolo (sau acolo își urmau destulul) cuprinși de însuflețire și siluetele lor negre și zbuciumate de patosul melodiei, se profilau pe zidul alb, luminat de cîteva lămpi colorate, agățate-n tavanul bolțat al cafenelei.

În jur, la mesele înghesuite, consumatorii păreau cuprinși de o nespusă bucurie. Muzica le dăruia acel extaz unic, pe care-l simt iubitorii de jazz, cînd ascultă un cîntăreț deosebit.

Dintre cei patru membri ai orchestrei, unul singur te captiva, te fascina: trompetistul Benny Waters. Bluesul țîșnea din trompeta lui ca o flăcără; te ardea, te izbea, te răscălea, ca apoi să-ți pătrundă în suflet, liniștit și luminos.

Era un fel de strigăt straniu în arta lui. Un strigăt de revoltă al unei generații care moare și strigăt plin de speranță, dar umbrît de tristețea marilor neînțeleși.

Benny Waters era sclavul artei sale, al jazăului din New-Orleans, care nu mai era la modă în inima Parisului.

El își clădise fericirea, întocmai ca o scoică sidelful, din iubirea impresionantă pe care o purta jazăului, iubire pe care mîndru, o transmitea celor din jur, celor care-l înțelegeau, celor care vor purta poate, mai departe, mesajul său înduioșător. Născut o dată cu bluesul din New-Orleans.

„Jazz din Orleans” așa scria cu litere mari pe geamul cafenelei „Cigale”, descoperit întîmplător în seara aceea urșuză de toamnă cînd coboram de la Sacré-Coeur.

Mică și pierdută în imensitatea Parisului, cafeneaua „Cigale” era universul lui Benny; acolo își desfășura el, în fiecare

cul său; o duioșie ce forma un rege al jazăului fără renume, care-și urmase destinul modest, fără zbaterele gloriei.

Succesul lui era restrîns; — trăia numai o seară. Sufletul său era cîștit și fără complicații, iar jazăul era sensul vieții sale.

Era fără îndoială un adevărat artist al stilului „hot”, în care expresivitatea melodiei se îmbină cu simțirea profundă a cîntărețului. Muzica lui era ca un fel de vîrăj; melodia izbucnea din trompeta lui poruncitoare și tristă. Cînd începea să cînte își suzera alita viață, alita frumusețe, încit avea impresia că asistă la spectacolul miraculos al înmuguririi copacilor primăvara.

Florile albe se deschideau și melodia acestei înfloriri și țîșniri la viață era cîntecul său: un blues vechi din New Orleans.

În fiecare seară, neobosit își dăruia arta cu dragoste, chiar dacă-l asculta un singur spectator.

Vine acolo la aceeași oră și incele programul cu exaltitate, cîntînd Saint-Louis Blues. Dacă în sală nu e nimeni, nu se înfrîntează, bate tactul cu piciorul, îmbrățișează trompeta pe care o duce la gură, și se lasă absorbit de melodia pe care o începe.

Intr-o seară, a venit acolo un orb; Benny și-a părăsit orchestra și s-a așezat la masa lui.

A cîntat toată noaptea numai pentru el; a fost atunci mai dulos ca oricînd.

Știa că marii îndurerări îl înțeleg mai bine.

N-am să uit niciodată cînt de răscollor a cîntat în seara aceea. Se urcase lîngă durere, lîngă durerea adîncă, și cînta din amarul lumii, din dedesuptul durerii. Lung și trist, lung și trist ca și seara aceea de toamnă.

FILM

Arșiță, crimă, probleme rasiale

La o poștă a redacției, dintr-o revistă, ne-a sărit în ochi un pseudonim straniu. Prenumele, redus la inițiale, l-am uitat dar numele adoptat suna, nici mai mult nici mai puțin: *Demiloane*. Așa se evaluează, probabil, autorul. Această compoziție lexicală ne-a venit în minte vizionând filmul lui Norman Jewison „In arșița nopții” doldera de premii Oscar; asasinul din această istorie polițistă, barman într-un drugstore are o față de milioane! Vom recunoaște — cinstit — că formula nu ne aparține, că o rostteam între ei, cu vicioșii, niște tineri spectatori. E ca focul, a replicat, pare-se, un altul. Această față de milioane, trebuie spus, nu se explică numai prin datele somatice ale actorului James Patterson, ci și prin jocul său inteligent: în planuri lungi (apropiate) Patterson dezvăluie cu mare economie de mijloace, mixtura de copilărie și demență a tinărului barman, sadismul și lașitatea. Totul într-o atmosferă de arșiță nocturnă, cu linii de forță orientate precis, unde orice eveniment, cit de mic, îi privește pe toți locuitorii orașului. Răbufnesc taine și tabu-uri cumplite, și mai ales, drama rasială a Sudului.

În 1967 filmul a primit cinci Oscar-uri în dreptul cărora stă scris, categoric, cel mai și cea mai. Cel mai bun film al anului, cel mai bun actor (Rod Steiger — noi credem că negrul Sidney Poitier nu îi este cu nimic inferior), cel mai bun scenariu și montaj, cea mai bună înregistrare sonoră. E, cu adevărat, o lecție de cinematografie (în genul ei), cu greu i-ai putea reproșa ceva, în limita scopurilor ce și le-au propus realizatorii.

Altceva ne deranjează și în această peliculă, precum în multe altele produse de studiourile nord-americane. E vorba de un anumit schematism psihologic. De îndată ce un personaj dintr-un film american are ceva de spus te pomenești cu el că strigă cit îl poți putea, din senin, un

altul își îngustează privirea amenințător și... urlă. Noi am avut ocazia să stăm de vorbă, în diverse situații, cu americani și am constatat, cu mare ușurare, că vorbesc și ei ca toată lumea, pe un ton normal, fără acel exces de mimică, de care suferă cei din filme. „In arșița nopții” abundă și ea de inevitabilul „Shutt up!” (Gura!) de „Sterge-o!” și atâtea alte locuri comune în virilele filme pentru ecrane mari și mici. Te încercăz o dorință grozavă după un film polițist în care personajele să se confrunte în șoaptă, sau cu exprimări caime — ton, de altfel, ce sporește tensiunea căci o bestie vociferantă sperie mai puțin decit una tăcută și eficientă.

Rod Steiger, prin talentul său, reușește să-și facă simpatic un personaj care e, de fapt, odios: serial-killer. Deciziile sale sînt de fiecare dată greșite, doar evidența erorii îl face să-și schimbe atitudinea. Singurul său merit — dar mare! — este acela că acceptă colaborarea ofițerului negru, criminalist excepțional; dar și acest merit se justifică binisor prin interesul aparte ce-l avea serialul cu asasinul să fie descoperit. Rațiunile de ordinul poliției locale pun sub semnul întrebării însăși cariera serialului, astfel încît el înfruntă orașul pentru a colabora cu polișmanul negru, conștient că rezolvarea enigmei îi va întări (și salva) poziția.

„In arșița nopții” — film plin de ritm și măiestrie, la care te poți referi ca la o serioasă producție polițistă. E adevărat că autorii săi l-au dorit deasupra condiției genului, dîndu-i sensuri sociale și general-umane, dar, pentru noi cel puțin, toate acestea rămîn la nivelul unor simple condimente cu bun efect spectacular.

Ilie CONSTANTIN

EXPOZITII

Surprindere și cuprindere

Intre proiect și înfăptuirea lui există o tensiune circumspiciu unde analiza se îmbracă în imponderabil, unde gresala sau indecizia dispesc laolaltă cu curajul gestului și intuiția fulgurantă a parcursului de mine. Prevestirea convorbesc cînd glacial, cînd amical cu ineria unor habitudin estetice moarte sau încă muribunde. Descripția devansează forma grăitoare în sine, dar numai pentru moment. Intre proiect și realizarea lui, conflictul la cel mai adesea forma răzvrătirilor și a răzburărilor. Pentru că o expoziție nu este numai o surprindere din partea criticului dar și cuprindere, pentru că nu este numai delatare dar și alianță, aceste cuvinte de început își au pentru mine rostul lor. Aș putea spune, apăsînd pentru cei creduli sau răuvoitori, că ceea ce urmăresc într-o expoziție nu este altă formă diversă, capacitatea de încheiere între o unitate relativă sau absolută, ci transcendera dintr-un spirit în altul, cit mai ales aventura mișcării către o peră. Atunci văd că o gresală înseamnă doar un drum în fața căruiu se pune un semn de interdicție, o ezitare — un prilej de meditație. Așteptarea ca un sentiment este o intensitate a trăirii. În afara acestei bătălii nu cunosc altfel de artiști.

Prevedeam, furînd prin gearuri imaginea lucrărilor încă necunoscute, că expoziția de la Apollo va provoca interes. O recunoaștere post factum n-ar însemna decit o promisiune confirmată. În primul rînd pentru sculptura lui Șerban Rău. În genere, sculptura contemporană, așa cum o vedem în galeriile noastre, poartă un inevitabil stigmat de epigonism. Căutările nu premeditează nimic. Cioplitul în piatră este romantic, amintirea tradiției incantație și încă posibil fructuoasă. Dar nu printr-o atitudine candidă în fața volumului fizic, piatră, lemn sau orice altceva, se poate înlocui simpla deșănțare de fărur.

Consonanțele dintre sculptor și timpul său au la noi un accentuat aer de realizare, chiar dacă există desigur excepțiile (le voi numi pe măsură ce ele se vor divulga singure). Una din acestea este ansamblul de sculpturi ale lui Șerban Rău. Lucrările din lemn cărora metalul strălucit industrial, asimilat dinamic în structura lor, le înlesnește o mișcare arială, variabilă și modificabilă tenează către o relație spațială mai puțin „cuvincioasă”. Ele nu decorează sau umplu spațiul ci îl transformă. Intenția ambientală împlinindu-se printr-o geometrie elegantă fuzionează cu o repulsie împotriva statului. Depășirea sensibilității manufacturii a materiei are la Șerban Rău un caracter „minimal”. Importanța unei expoziții ca cea de acum cîțiva ani la New York intitulată nu fără finalitate „Structuri primare” avea să pună capăt unei excesive petulanțe baroce. Artă minimală înseamnă un demers către economia volumelor cărora îi este asociată coeziunea formei și tehnologia industrială. Desigur însă coeziunea acestei forme nu înseamnă și similitudine, ar fi astfel o declarație a brevierii a Bauhaus-ului. În cazul artei minimale spiritul tehnologiei industriale este cel care contează. La Șerban Rău acest spirit este asociat cu o cromatică rece, chimică, chiar dacă posibilitățile sale tehnice efective sînt fortuit mai restrînse. În afara însă a unei persistențe de tradiție plămăuitoare, de căutare a unei semnificații exterioare formei în sine, i-aș putea reproșa lui Șerban Rău doar o anumită neînțelegere a sfidare intenționată sau nu la adresa execuției și finisajului.

La Eftimie Modică ordinea și buna execuție se grefează însă pe o inadecvare. Desenele și reliefulurile sale par le un prim contact necesită integrîndu-se în optic. Ar fi o eroare însă să le considerăm ca atare. Reținută doar aparența de efect vizual, lucrările sale ating arta optică în puncte nesemnificative. Soluțiile sînt decalate, șocul vizual fiind amortizat pînă cînd devine

o simplă agreabilă decorativitate. Substratul matematic și psihodinamic al artei optice sînt preschimbate pentru o viziune naturalistă (mai ales în desene), într-un esteticism de gradul doi, unde nu mai e loc pentru tensiune. Dacă pentru orice nou adept al artei vizuale lecturile în Vasarely sau Bridget Riley, Agam sau Solo sînt obligatorii, soluțiile acestora nu sînt la fel de obligatorii. La Eftimie Modică efectul dinamic al opticii este blocat într-o soluție estetizantă care implică provocarea dezinteresului. Dacă în formula lui Mihai Rău opticismul este asociat cu o intenție a de gradeurilor cromatice (poate în maniera Dorazio, dar nu neapărat), rezultînd o artă mai caldă, mai îmbolnăvită, la Eftimie Modică răcoala persistă, dar este una de atitudine. Viciul de fond rămîne, în ciuda unei acuratețe tehnice (sau tocmai de aceea) adaptarea în minor. Peste lucrările sale plutește un vag aer de natură statică.

Constanța lui Grigore Vasile echivalează cu un elogiu. Căci insistența în fața gevaletului și continuitatea stilistică l-au dus (poate cam tîrziu) în fața unei mai complete realități sintactice. Abstracționismul său — e drept împur dar logic — are calitatea unei mari energii lirice. La Grigore Vasile talentul se exprimă prin consecvență, chiar dacă în fața lucrărilor sale, calme și solemne fabricate, comentariul critic se vede căstrînă la o exegeză poetică. Cîștigul de abstractizare înseamnă o exprimare elegantă, fiorul și emoția căpătînd accente de blîndețe prin polisare, prin exces stilistic.

Iulian MEREUȚĂ

SPORT

Un Congres al Suplinitorilor?

În sfîrșit, va zice cineva, pînă și pîrlitli de Suplinitori au ridicat capul și vor să se întrunească într-un Congres. De ce nu, Domnilor? Oare n-au Suplinitorii opinie, n-au ei religia muncii, nu se trudeș și ei pe ogorul bolovănos al literelor românești, n-au și ei revendicări, chiar dacă nu și-au făcut un nume măcar ca al lui Mircea Radu Iacoban, Iulian Neacșu și Dan Ciachir, nu sînt și Suplinitorii, vorba lui Caragiale, mai mult sau mai puțin onest? Întreba este, care problemă acută a sportului să stea în centrul unui asemenea Congres? Fotbalul feminin? Excluz. Suplinitorii sînt niște campioni, ai decenței și ai lui laissez-faire. Atunci? Necesitatea unui hipodrom de galop pe care a susținut-o, într-un recent comentariu (pe marginea întrecerii cabinelor la Pardubice) intercontinentalul limbuz Cristian Topescu, învoindul cu evlavie în sprîjinul rugii sale pe magistrul Eugen Barbu? Nu, Domnilor, nu le trece prin cap Suplinitorilor să înscrie pe ordinea de zi a Congresului lor vreun hipodrom de galop, altă timp cit nu există în București și unul de trap. Atunci? Problema tenisului? Tenisul merge bine, în plus Suplinitorii consideră că Sânziana Pop, delicata noastră coleză, își face din plin datoria privind omagierea televizată a celor doi celebri tenismani români, unul din ei, e însuși fiind coleg de liceu cu Sânziana Pop. Atunci, pentru Dumnezeu, care să fie ordinea de zi a Congresului Suplinitorilor? Demiterea Cronnicarilor-titulari? Ferească Sfințul Iulien-Ospitalierul, Suplinitorii ca toți oamenii cu aspirații foarte terestre respectă dreptul fiecăruia de a minca o piñe, un covrig împolțit, o japoneză, măcar o pungă de pufarină ca Dinu Săraru în pauzele emisiunilor culturale de la televiziunea română. Bine, totuși, dar de unde și pînă unde ideea asta cu Congresul Suplinitorilor? Cine a declanșat-o? Ofsaidul din care Rapid a marcat un gol craiovenilor? Să se marcheze, Domnilor, măcar din ofsaid! Și apoi asta e treabă de arbitru, nu de Suplinitori, nu ne amestecăm, iar cit privește meciul dintre rapidiști și craioveni a fost altă de slab, încit Suplinitorii nu se pot compromite cu o astfel de ordine de zi.

Dar trebuie să spunem răspicat adevărul: IDEEA UNUI CONGRES AL SUPLINITORILOR NU AU LANSAT-O SUPLINITORII! Ci niște dușmani vaj-

nici ai Suplinitorilor care susțin că Suplinitorii ar fi intrat în criză, anume precum că: Suplinitor-titulari, după ce s-a divulgat cu lacrimi în ochi, și-a luat adio de la Cronica sportivă de față și a plecat, sub numele de Adrian Pănescu, bursier în Statele Unite (bursier, bineînțeles nu datorită Cronicii sportive); apoi, un alt Suplinitor, Suplinitor IX a plecat la o săplămină după aceea în Marea Britanie, invitat de televiziunea engleză (nu să facă o emisiune despre Bobby Charlton, să fim înțeleși). Și atunci, ce s-a zis, SUPLINITORII SÎNT ÎN CRIZĂ! — steagul lor zdrărețuit abia mai e tînut, înăgă cronica de film a lui Ilie Constantin, de mina tremurîndă a bătrînitului de Suplinitor VI! În lături deci cu Suplinitorii — și-au zis vajnicii inimici — să le luăm locul! Și atunci s-au prezentat la redacție, oferindu-și cu generozitate serviciile, foști croniciari sportivi mai betegi decit Suplinitor VI, croniciari sportivi în spe lipsiți de sare și chiar croniciari sportivi în funcțiune dornici să se înfrupte din gloria cîștigată în acest colț de pagină, numai și numai de Suplinitori! Nu, Domnilor, Suplinitorii stau pe baricadă, se înșală cine crede că ei vor dezerta, se mîjte cine crede că în lipsa lui Suplinitor-titularul și a lui Suplinitor IX, singur Suplinitor VI ar sta de veghe, dimpotrivă, o armată de Suplinitori sînt gata — vorba colegului nostru Fănuș Neagu — să moară pe penită! Murim pe penită! Așa că nu, Suplinitorii nu sînt în criză! Suplinitorii nu vor convoca nici un fel de Congres! Își vîd liniștiți de treabă, netulburăți, nici de rezultat scontat al echipei U.T.A. la Belgrad (a pierdut cu 0-3, la egalitate cu înfrîngerea echipei Dinamo la Liverpool și numai la un punct diferență de catastrofa echipei Steaua în Olanda).

Mulțumim pe această cale zecilor, sutelor, miilor, zecilor de mii, sutelor de mii de scrisori din țară, de peste hotare, interplanetare care au protestat împotriva zvonurilor veninoase privind așa-zisul Congres și care scrisori ne-au cerut în unanimitate să stăm la post spre gloria opiniunii sportive nealterate, spre lauda umorului, a anticrispării, a anti-topingului. Ultimul nostru cuvînt este: Angeio Niclescu, ce faci, nene, cu fotbalul românesc?

SUPLINOTORI VI

TELEVIZIUNE

„Iertarea”

Pentru telespectatori, Ion Băieșu este o cunoștință mai veche. Pe micul ecran o lucrare de-a sa a cunoscut atita popularitate încit mult timp ea a constituit una dintre cele mai îndrăgite și urmărite emisiuni t.v. Mă refer la „Fanta și Costel”, un cuplu comic ce a făcut ravagii și care, la scurtă vreme de la prima apariție, era comentat peste tot, devenind imediat serialul autohton de cel mai mare succes. Devenise chiar un fel de reper în viața națională (ne întilnim la Vidra după Băieșu, înții Costel și apoi impresioniștii etc. Am auzit chiar că un vatman de pe linia lui 2, din preacuit, și-a botezat noul-născut un băiețel blond și draguț, simplu: Tanjașcoțel).

Oricum, autorul putea să-și continue serialul cit ar fi vrut, putea să-l întoarcă de pe o față pe alta cum poftea, lumea aștepta nerăbdătoare să-i vadă pe cei doi eroi duminică de duminică.

Plictisit probabil de-atita popularitate, scriitorul l-a întrerupt în plină glorie, poate mult prea devreme, în orice caz spre regretul multor telespectatori.

Marți, 20 crt., televiziunea a programat și transmis (vezi P.S.-ul) Iertarea, piesă ce a cucerit cu doi ani în urmă cea mai înaltă distincție literară Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie. Pe deplin meritat. Pentru că Iertarea este o operă literară profundă, deosebită, excelent realizată artistic. Fără îndoieli, este lucrarea cea mai împlinită din dramaturgia lui Ion Băieșu, și unul din succesele certe ale dramaturgiei originale ale ultimilor ani.

Punctul de plecare l-a constituit nulele Accelerator, publicată cu mult înalțe, comentată foarte favorabil atunci. Și, contrar regelui, piesa de teatru și-a depășit modelul din proză.

O replică derutantă, inteligentă, ce construește incontinuu și care creează o atmosferă stranie dar credibilă; mult curaj și adevăr.

Despre calitățile piesei s-a scris destul și nu are nici-un rost să le repetăm încă. Este lăudabilă acțiunea televizivă de a înscrie în repertoriul său această piesă deosebită. Spectacolul, realizat de un colectiv al Teatrului Mic sub direcția de scenă a lui Ion Cojar, convingător, fără să atingă însă valoarea textului dramatic, beneficiază de o echipă actoricească foarte talentată (Leopoldina Bălănuță, D. Furdul, Mihai Dogaru, Constantin Diniescu, Elena Pop), dar mai ales de prezența memorabilă a Eugeniei Popovici.

Așa cum am mai spus, Iertarea este o piesă de teatru deosebită. Urmărind spectacolul t.v. mă gîndeam că ea ar constitui și un excelent pretext pentru un scenariu cinematografic. Și dacă acesta ar nimeri în minile unui regizor de excepție ca Pintilie...

Am scris mai demult despre calitatea submediocră a unor transmisiuni sportive și despre rizibilele lor comentarii.

Ceva-ceva s-a schimbat, fără să putem spune că, în sfîrșit, l-am apucat pe Dumnezeu de picior. Unii crainici nechemăți pentru această meserie au cam dispărut și s-a încercat înlocuirea lor cu diferiți reporteri sau ziariști sportivi. După o plăcută întilnire la Iași cu Elisei, iată că Duminică un meci stupid a prilejuit un bun debut tinărului ziarișt Ovidiu Ioanțoița.

Inteligent, cu mult tact, fără acele „bombe” și „perle” cu care ne obișnuisem, Ioanțoița, credem, este o soluție fericită pentru emisiunile sportive.

Radu DUMITRU

P.S. În ultima vreme se observă o nespectare sistematică a programului anunțat și tipărit. Aproape în fiecare săptămînă o emisiune dispăre ca prin farmec (așa cum s-a întîmplat recent cu presa lui Iosif Naghibu Auto-stop). Desigur, unele evenimente neprevăzute obligă la modificări. Dar acestea sînt cazuri rare. Mai dese sînt schimbările de ultim moment dictate de rațiuni interne ale Televiziunii. Aceste rațiuni ar trebui să existe însă înainte ca programul să fie tipărit și anunțat telespectatorilor, pentru că din acel moment el devine un bun al acestora.

revista străină

● IUNOST (sept., a.c.). Sub titlul Duhovniți monoliti revista publică amintirile despre Lenin ale Eleni Levițkaja, fiica profesorului V. A. Levițki, unul din primii corespondenți ai ziarului Iskra și prieten apropiat al familiei Ulianov.

● La rubrica Sredi Knig sînt prezentate ultimele noutăți editoriale: Puți legiona de scriitorul tătar Șamil Usmanov (o carte despre războiul civil), Sosnovița deti de Fedor Abramov (o culegere de povestiri), Primel de Alexandr Kușner (o culegere de poezii), Publiciști 1860 — h kodov (în editura Tinăra Gardă, seria Viața oamenilor iluștri), U Karti poezii de Vladimir Ognev (critică literară).

● Noul poem al lui Andrei Voznesenski este dedicat studentei moscovite Svetlana Popova, victima unei expediții cu schiurile în regiunile polare. Prima parte a acestui poem-triptic, I, Iod — 69, a apărut în paginile revistei (însoțită de o prezentare redacțională și o scrisoare adresată poetului de tatăl Svetlanei).

● LA QUINZAINES LITTERAIRES (1-15 oct., a.c.) Slaba prezență a criticii în ultimele numere este compensată din plin în numărul de față unde sînt analizate nu mai puțin de zece cărți, printre care La Guerre de Le Clezio, Eden, Eden, Eden, de Pierre Guyotat, Apologie d'un salaud de Jean-Jacques Rochard, Conversion de Harry Mathews.

● Mauriac este adus din nou în atenția publicului (de data aceasta ca poet) printr-un articol semnat de Marc Quaghebeur. După părerea acestuia, Mauriac a fost un mare poet, incapabil însă să se realizeze în poezie, dar anunțându-și prin poezie proza de mai tîrziu.

● Gilles Deleuze publică la Presse Universitaires de France o ediție revizuită și adăugită a cărții Proust et les signes. Revista găzduiește extrase dintr-un capitol inedit.

● LE NOUVEAU CINÉMONDE (oct., a.c.) Cel mai bun film al lunii (potrivit „Carnetului de note” întocmit de cinci critici cunoscuți) e Enquete sur un citoyen de Elio Petri, film distins la festivalul de la Cannes cu premiul special al juriului.

● Al doilea film care polarizează interesul criticii pare a fi Ruptura de Claude Chabrol cu Stephane Audran și Jean-Pierre Cassel — prilej de discuții, interviuri, indiscreții. Afîm astfel că Stephane Audran nu obișnuiește să citească, că Chabrol posedă la Neuilly un hotel particular, o pisică siameză și un servitor blond și vobulbi, că J. P. Cassel ar vrea să fie invizibil și să moară fără să știe, etc. etc.

● O grandioasă realizare cinematografică se anunță coproducția sovieto-americană Waterloo (regizor — Serghei Bondarciuk, producător — Dno de Laurentiis). Scenele de luptă au fost turnate în Ucraina și au necesitat un număr impresionant de figuranți (16.000 pe zi). Machiajul lor închepea la ora patru dimineața și era asigurat de cincizeci machiori și o sută asistenți. Pentru balul ducesei Richmona (turnat în studiourile din Roma) au fost convocați patru sute de dansatori profesioniști, cit despre costume, ele au fost în număr de 23.000. Din distribuție remarcam pe Orson Welles (Louis XVII), Rod Steiger, (Napoleon), Evgheni Samoilov (Camborne), Serghei Zaharidze (Blücher), Virginia McKenna și Rupert Davies.

● LE FIGARO LITTERAIRES (12-18 oct., a.c.) Așteptată cu nerăbdare, cartea generalului de Gaulle Memoires d'espoir a apărut, în sfîrșit, în librăriile franceze bucurîndu-se de un succes enorm. Librării mărturisesc că „așa ceva nu s-a mai văzut niciodată” și regretă că nu și-au dublat la timp comenzile. Critica nu a avut însă timp să se pronunțe. Cit despre de Gaulle, inusuși, acesta, în biroul său din Colombey, lucrează deja la volumul al doilea, intitulat L'Effort.

● LE NOUVELLES LITTERAIRES (24 sept., a.c.) François Seurel continuă să informeze despre noutățile editoriale ale sezonului de toamnă. La Albina Michel: Le Larron qui ne croyait pas au ciel de Miguel Angel Asturias, La Violence des pacifiques de Guy Le Clezio, De Gaulle et l'Histoire de France de Edmond Pognon, La Mercure de France: Poemes de Paul Celan, La Sainte Maffia de Yvon Le Vaillant, Mon Dieu quel malheur, mon Dieu quel malheur d'ecrire un roman erotique de Jean-Jacques Brochier, La Stock: La vie sur une planete mal connue de Howard E. Evans, Vernher von Braun de Bernd Ruland, La Trappe de Anna-Maria Matus, La L'Herne: Les Ecris militaires de Marx-Engels.

● Revista dedicată două pagini expoziției de fresce toscane deschisă recent la Petit Palais. În timp ce Ugo Procacci fost supra-intendent la galeriile din Florența) face un scurt istoric al artei frescei, Jean Dalvarez încercă o prezentare a expoziției „sală cu sală”.

● (1 oct., a.c.) Tot „sală cu sală” este prezentată și marea retrospectivă Goya de la Orange-rie, într-un număr special de patru pagini al revistei Les nouvelles litteraires. Alături de datele biografice și o poezie dedicată, pictorul de Katia Granoff, semnează articole interesante Jean Cassou (Goya titanul) și Jeannine Batiste (Oglinda maică de vremii sale). Citatele boate din Malraux, Baudelaire, Theophile Gautier, J. K. Huysmans, Henri Focillon, Elie Faure și o listă a cărților despre Goya (anunț recent) întregesc portretul acestui „cauchemar plein de choses inconnues...”

● Cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la moartea lui Prosper Merimee, Jean Mistler, Yvon Crist și Marguerite Castillon du Perron evocă personalitatea scriitorului în articole interesante sugestive Les Combats de Merimee. Un grec au service du Moyen Age și Le coeur de Merimee.

● După o absență de cîteva săptămîni, R. M. Albers și-a reluat rubrica săptămînală cu un folieton despre „visătorii deșteptați” — Camil Bourniquel, Jacques Serguine, Philippe Jaccottet.

u. v. z.

confidențele
unui maniac

DIN LITERATURA ȚĂRILOR BALCANICE

poeti turci

punct și virgulă

FALSA ANTINOMIE

ZIYA OSMAN SABA

(1910—1957)

Fă botoșei, cizmarule!

Fă botoșei, cizmarule, cit mai mulți botoșei,
Pentru primul pas al bebelușului,
Pentru joaca și goana copiilor.
Coase rochițe, mătușică croitoreasă,
Pentru vară, iarnă, primăvară...
Pune fundițe în păr,
Nu uita brățările.
Dar lumea-i plină de dureri și năpaste,
Boli, subnutriție și tuberculoză;
Întinde centimetrul, dicarule, întinde-l,
Nu vreau copiii să moară.

Pentru voi

Pentru Voi scriu toate acestea,
Pentru Voi leg cuvintele-ntr-ele,
Rânduile unul după altul,
Apoi trec în țoța lor,
Mă zburcun, mă bucur,
Pentru Voi mă străduiesc...
Voi, cei care-mi citiți poeziile
Simțiți ce-i în inima mea.
Nu mă adresez celor morți,
Ci oamenilor ce vor rîde și plînge deopotrivă cu mine

Și vor trăi după mine.
Pentru Voi renunț la toate.
Alta am: casa, slujba și sărăcia.
N-am brățări de aur,
Nu știu să string averi.
Am doar o pară:
Speranță, desăvârșire, vești bune ca și rețete
Picături cu picături,
După puterile și graiul meu,
Pentru Voi rostesc toate acestea.

CAHIT SITKI TARANCI

(1910—1956)

Așa e tinerețea...

O voce mă răscălește în fiecare zi,
Ea-mi repetă ori de câte ori bate ceala:
„Ce-l cu ogorul tău? Unde țî-e recolta?
Așa, cu mina goală ai să pășești în noapte?
Gîndește-te odată! E jumătatea vieții!
Așa e tinerețea, ea vine și se duce,
Ti se înnegurează, oriplit,
Începi să te zboji între o lăreastră și alta”

Ah, n-am știut valoarea zilelor scurse,
Am aruncat trandafirii fără să-i miroș,
Am spulberat apa fîntinii aceleia,
Am lăsat să treacă vîntul fără să-mi umlu pinzele.

Vino să vezi — apele cîng spre Six,
Vocea privighetorii s-a stins.
Umbrele coboară spre lăreastră mea.
Încep vîtmurile amintirilor.

Doresc o țară...

Doresc o țară...
Cerul azuriu, creanga verde, ogorul galben,
O țară a păsărilor și a florilor.

Doresc o țară...
Fără necaz și dor de inimă,
Fără vrajba dintre frați.

Doresc o țară...
Fără bogății și săraci,
Fără deosebire dintre mine și tine.

Doresc o țară...
Viața și iubirea să fie din jar,
Un singur valet — doar în ceasul morții.

Alexandru PALEOLOGU

MUAZZEZ

MENEMENCIOGLU

(n. 1929)

Femeile au părul lung

Noi, femeile, avem păr lung, purtăm trandafiri,
Și ne prefacem că nu înțelegem multe lucruri.
Deși știm și auzim, rămînem fără de gri.
Noi, care scoatem din viața noastră o altă viață,
Deși jumătate din gîndul nostru e la țard,
Ce este jumătate ne prefacem că nu vedem
Ce este plusvaloarea, diferențierea albului de negru.

Noi tăcem acum. Nu uitați!
Cresc tîndurile noastre,
Și într-o bună zi,
Așa cum sintem noi,
Cu părul vopsit,
Cu cercei în urechi,
Cu inele pe degete,
Vom stăpîni partea noastră de lume.

SABAHATTIN

KUDRET AKSAL

(n. 1920)

Fereastra mea

Nimeni nu mi-a arătat atât de clar
Că această lăreastră,
Măreția vieții.
În fiecare zi,
Prin această fereastră,
Am descoperit
cerul meu.

Cafeneaua veselă

Cafeneaua veselă a orașului,
E aproape de mare
Și în fiecare noapte,
Cîntă,
Cu cealaltă jumătate ne prefacem că nu vedem

În românește de
Melike ROMAN

Număr omagial

Mihail Sadoveanu

„Titus Andronicus”

modernizat

Demnă de toată lauda este hotărîrea
revistei Viața Românească de a consacra
ultimul număr al revistei (9) personalității
lui Mihail Sadoveanu, cu prilejul
împlinirii a nouă decenii de la nașterea
sa. După toate indicile, omagiul adus
marelui scriitor, de data aceasta stă sub
semnul unui punct de vedere cit se poate
de împede. Anume, este vorba de un
punct de vedere menit să contribuie la
„redescoperirea” operei sadoveniene din
perspective cit mai contemporane și, de
aceea, în multe privințe, în direcția ad-
versitate cu recepția critică tradițio-
nală. Nu intrăm aici în domeniul aprecie-
rii de valoare a studiilor publicate, dar
să recunoaștem că titluri precum cele ce
urmează sînt edificatoare pe acest plan,
fie că avem în vedere temele supuse in-
vestigății, fie că încercăm să ne dăm
seama de modalitățile de lucru abordate:
Paradoxul sadovenian de Paul Geor-
gescu, Filozofia lui Sadoveanu de Al.
Păloșu, Cripticul istoric și devenirea
socială în creația sadoveniană de Vla-
dimir Krasnaseschi, Cultura semnelor de
Mihail Petrovanu, Preliminarii la func-
ționalitatea limbajului sadovenian de
Ioana Crețulescu, Sadoveanu și tezismul
rousseauist de Z. Ornea ș. a.

Pe aceeași linie, de spore substanțială
a cunoașterii, am zice din interior,
a proteiciei personalității sadoveniene — de
data aceasta, din perspectivă istorică do-
cumentară — se orientează alte două
despărțiri ale sumarului revistei: Mi-
hail Sadoveanu — Inedit și Memorialis-
tic. Din prima categorie sînt de-a dreptul
surprinzătoare, relevante pentru gin-
direa scriitorului, însemnările și aforis-
mele. La rîndul lor, în timp ce Demos-
tene Botez aruncă lumini noi asupra ul-
timilor ani de viață ai creatorului trilo-
gic epice Frații Jderi, D.L. Suchianu se
angajează la o interesantă reconstituire
bibliografico-anecdotică, fixată pe preo-
cuparea de a schița unele trăsături ale
psihologiei omului și artistului Sadove-
anu.

În sfîrșit, tentativa de transpunere în
scenariu de film a romanului Baltagul
de către regizorul Lucian Pintilie are,
credem, toate șansele să cadă în unghiul
de atenție al celor interesați și implicați
direct în treburile cinematografiei roma-
nești contemporane.

Nicolae CIOBANU

Deși Titus Andronicus a cunoscut un
mare succes pe vremea lui Shakespeare,
piesa a fost de atunci cîntată aproape peste
tot în lume. În 1687, Edward Ravenscroft
o numea „o adunătură de ineptii”. Cole-
ridge era de părere că fusese scrisă „cu
intenția vădită de a impresiona publicul
în fața unor scene singure și oribile”.
Iar în 1948, J. Dover Wilson spunea că
„totuși aici pare că se zguduie, se hîrduie
precum o căruță hodograful, încărcată cu
cadavre pline de sînge, aduse de la un eșaf-
od (scaffold) elisabetan și condusă de
un căluș de la Bedlam cu ticluc pe cap și cu
ciopote”. Mulți critici au tăgăduit pînă și
paternitatea shakespeareană a piesei, sus-
ținînd că ar fi vorba de un text vechi pre-
lucrat.

Spectacolul realizat sub direcția lui Peter
Brook, la Stratford, în 1955, a fost o ade-
vărată revelație. Unele abateri de la text
au avut drept scop să menajeze sensibili-
tatea modernă: Vivien Leigh apărea cu
niște panglici roșii care-i atîrnau din gură
și cu mincele fluturînd — în sensul indi-
cațiilor scenice: „Întă Lavinia, fără
mîni, cu limba tăiată” etc. (II, 4); despre
uciderea celor doi copii ai Tamorel s-a
povestit doar, iar capetele fiilor lui Titus
Andronicus (doi la număr) erau aduse în
fața tatălui lor înfășurate în pînă neagră
și în niște coșuri de metal; Lavinia purta
mina propriului ei tată pe brațe, nu în gură
cum cerea piesa.

Jack E. Reese scoate că uriașul succes
al piesei jucate la Stratford nu s-ar datora
nicidecum schimbărilor nefericite aduse
textului original, ci distribuției în
fruntea căreia figurau nume prestigioase
ca: Vivien Leigh, Laurence Olivier și An-
thony Quail — și în bună parte regiei in-
genioase, prin modernizarea spectacolului
și folosirea acelor procedee nuzal, care
atenuau impresia de groază, abstracti-
zînd-o, într-un fel.

William Blake — poet,
editor, ilustrator, profet

Poetul preromantic englez W. Blake
(1757—1827), fiul unui negustor irlandez
de tricoteaje, este precursorul direct al lui
Byron și mai ales al lui Shelley. Apariția
culegerii de versuri Poetical Sketches
(Schițe poetice), publicate de prietenul
poetului în 1783, marchează începutul
creației sale. În Songs of Innocence (Cî-
ntecetele nevinovăției), carte împărțită cu
ilustrații realizate de Blake în propriul
său atelier (1788), înjebhat în 1784, poetul
cîntă bucuria de a trăi și încrederea în
universul înconjurător. Urmează edi-
tarea unui lung poem simbolist Thel, apoi
șase numelele Prophetic books (Cărți
profetice), din care menționăm The Book
of Thel (Cartea lui Thel), 1789, o alego-
rie simbolizînd filozofia omenească: „Lily of
the valley” (Lăcrămioara) — Copilăria;
„Cloud” (Norul) — Tinerețea; „Worm”
(Viermele) — Adolescența; „Clod of clay”
(Bulgărele de lut) — Maturitatea. În a-
ceste lucrări se relevă influența concep-
țiilor impregnate de viziuni teosofice ale
suedezului Emmanuel Swedenborg (1688—
1772). În Revoluția franceză (1791) stîl
dezvăluite idealurile progresiste și revo-
luționare ale poetului. Songs of expe-
rience (Cîntecetele experienței), din 1794,
sînt poeme pline de amără și crudă ex-
periență desprinsă din realitate, străbă-
tute de accente de indignare față de ne-
dreptățile sociale, față de lipsa de omni-
tudență a guvernanților, față de ipocrisia
religioasă. The marriage of heaven and hell
(Căsătoria cerului și a iadului), inspirat
de cartea lui Swedenborg Heaven and
hell, este un poem filozofic, aproape în
întregime în versuri albe, care profesă
echilibrul spiritual dintre bine și rău,
conținînd o serie de aforisme — Prover-
bele infernului — și culminînd cu Cînte-
cul libertății, viziune profetică a decă-
derii „Imperiului” și odată cu el, a afir-
șitului cruzimii și al violenței. Aici este
subliniată ideea că „fără contradicției nu
poate fi vorba de progres”. Lucrarea avînd
un caracter profund satiric. America, a
prophecy prezintă prima operă din
creația poetului care abordează un
subiect legat de evenimente istorice
contemporane lui, și anume drama
revoluției americane. Poemul Visions
of the daughters of Albion (Viziunile
fidelor Albionului), scris între 1790—
1793 și inspirat de Ossian, conține pro-
testul artistului împotriva moralei puri-
tano din vremea sa, împotriva opri-
mării femeii din Anglia, a sclaviei și a
restricțiilor de tot soiul, poetul ridicînd-
uși glasul pentru libertatea femeii în
toate domeniile: fizic, intelectual, moral,
social. În The book of Urizen (1794) —
istoria creației lumii și a omului și ori-
ginile răului — Urizen, substituitul lui
Iehova, intruchipează dogmatismul. Lu-
crarea este de fapt primul capitol din-
tr-o operă mai vastă asupra mitului uni-
versal (cosmogonic), mit pe care mai
tîrziu Blake l-a continuat sub diferite
titluri: The song of Los, The book of
Ahania și The book of Los (1795), du-
cînd mai departe istoria omenirii legată
tot mai mult de legi etice represive, as-
cunse sub masca ficțiunilor romanești.
Europa, a prophecy, este un poem mitolo-
gic ce se întinde pe perioada cîntă
1800 de ani ai creștinismului, în care
poetul, folosînd un limbaj alegoric, des-
crie cum omul a devenit un subiect al
legilor agresive impuse de religie și mo-
rală, care au atras după sine urgia răz-
boaielor, foametei și molime. Jerusalem,
the Emanation of the giant Albion (Jeru-
salem, Emananția uriașului Albion), o-
peră scrisă între 1804—1818, considerată
cea mai desăvîrșită creație în versuri a
lui Blake, și chiar din literatura engle-
ză de la Paradisul pierdut de Milton, este
un poem de o mare complexitate, în
care Albion personifică Omul (Hărbatul)
și Anglia deopotrivă, iar Jerusalem sau
Emananția, antipodului său feminin — sepa-
rată de el prin „Cădere”. Albion se unește
din nou cu Jerusalem și astfel cunosce libe-
tatea pe plan spiritual. Ilustrația de-a
lunga întregii sale opere a fost creată
de poetul însuși.

Nic. POPESCU

Desen de ȘTEFANUȚA SABINA

Saint-John Perse

(Urmare din pag. 8)

fără psihologie și fără introspecție, la fel de
goală, la fel de simplă ca stepele fără vîrstă
și platurile fără istorie unde poetul le si-
tuează. Fără cauză și origine, fără linie și
fără alianță, nude și izolate, emoțiile elemen-
tare participă la vidul și transparența din
acest cadru temporal, răsună și se consumă
în sinul unei atmosfere foarte pure la care le
exaltă demnitatea.

Cîntecul lor se ridică în mijlocul abunden-
ței debordante a lucrurilor. Poetul, cu plă-
cere, le numește, le recunoaște, le înregis-
trează și le repartizează; distinge și le pre-
cizează meritele; limitează privilegiile, în-
tomțește lista onorurilor incompatibile și a
cumulurilor prohibite. Precarie ceremonialul,
fixează protocolul și decide eticheta. Univer-
sul nu există decît împărțit în genuri și în
specii, în trepte, grade, categorii și promoții.
El nu a valoare și nu capătă stabilitate decît
prin rubrici și clasificări. Este o lume de cor-
puri, de defilări și de parăzi, de serii savant
subdivizate, în care oarbă și confuzia eube-
ranță a naturii primește de la pricepera
umană rînduirea care-i făcea rău și care o
face mai lizibilă.

• Senzual, exercsat să reacționeze la excitații-
le cele mai fine, apt de a le gusta, instruit
în a le distinge, a le compara, în a se bucura
de asemănările sau de contrastele lor, poetul
se arată avid de resurse care-i oferă fără să
fiină socoteală inventarul inepuizabil al lumii.
El întreabă mereu. Nu explică niciodată: evo-
că și laudă. Aceasta pentru că poezia lui nu
este didactică, ci aluzivă; și științele devo-
țiunii sale nu sînt cauzale ci concrete și cla-
sificatorii; cele care rînduiesc totalitatea reg-
nurilor în tablourile de acoale ierarhice, ra-
mificate după genul înrudit și diferențele spe-
cifice. Consideră aceasta o cunoaștere micro-
scopică a universului, care-l învață continuu
despre cauzalitatea și singularitatea lucruri-
lor și ființelor.

În ceea ce privește societatea, atitudinea sa
este identică. El este, de data aceasta, omul

pactelor și clauzelor, al procedurilor și al ba-
remurilor. Își acordă preferința dispozițio-
nului administrative, precauțiilor jurispru-
dențiale, convențiilor diplomatice.

Totul este revendicat de el pentru a fi ridi-
cat din existența naturală, adică informă, in-
constantă și contestabilă, la existența institu-
țională, determinată, de texte autorizate, în-
scrise în repertorii, relevînd lexicul stărilor ci-
vile și cadastrului, borderourii, dosare, anu-
arii ale corpurilor constituite și liste cu îngri-
jire ținute la zi de către un popor de admi-
nistratori, contabili și secretari. St.-John
Perse este unul din rarii poezi care să fi ținut
partea civilizației împotriva dezordinii natu-
rii. Este singurul poate care să fi impus atît
de departe această decizie și care s-a putut
păstra cu această conștiință, cu această tena-
citate, cu această coerență. Nu admite nimic
decît la locul și la rangul său.

De îndată marea arhitectură de specii, de
genuri și de varietăți cataloghează zădri-
toarul belșug al naturii. Rețelele de obligații și de
prerogative, de privilegii și de servituiți, de
sarcini, de drepturi și de imunități, legislații-
le, liturgiile, codurile introduc la rîndul lor
o oarecare ordine în incertura fără capăt a
acțiunilor umane: ritul și ceremonia, pentru
un timp într-un loc, opresc răsmerița univer-
sală. În scandal și tumult, acestea izolează
și menajează, spre deliciul poetului și al ori-
cărui om, un port de serenitate, o demonstra-
ție de grandeur, alura și permanența unei
scriituri irefutabile.

b. — Accesul la demnitatea poetică

Poemele lui St.-John Perse se situează la
punctul extrem al întreprinderii umane. Ele
o împing mult mai înainte și-i precizează mes-
ajul. Proclamă obstinant că el constă în a
dețasa din animalul instinctiv un lucrător
ambitios, capabil să întemeieze imperii și să
inventeze legi. Ele îl laudă cu fiecare verset
de a fi conceput tot felul de perfecțiuni mai
mult de jumătate convenționale (dar este mai
puțin valabil?) care fac în același timp ro-
bia și gloria sa.

Elogiile decernate de către poet mărturisesc
seducția fiecărei capodopere; ele cîntă emi-
nenta demnitate a oricărei îndemnări meti-
culoase, a oricărei reușite splendide sau deli-
cate. Un om se extiază în fața moștenirii
omului, împrăștiat în mii de degete di-
verse, unde suita de secole și succesiunea cul-
turilor îngrămădesc comori a căror listă nu e
încă închisă; examinează sedimentele virste-
lor, descifrează alfabetele suprapuse ale pa-
limpsestelor. Organizează după placul său
vastele strofe în care distribuie o pradă stu-
panțială. Și avertizează artizanul fără număr
că aceste minuni, că aceste miracole sînt fra-
gile, că ele trec, că se destramă și că în spa-
tele lor nu este decît neantul.

Și asta pentru a enumera aceste miracole
perisabile cu care poetul cere limbajului cu-
vintele sale cele mai puțin folosite, cu care
spropște puterea altora și că el sorteste o ca-
ligrafie sumptuoasă pentru a-și sustrage dis-
cursul său oricăruia context trivial. Nimic nu
i se pare prea căutat, nici prea luxos pentru
a evoca o lume solemnă, pe care o dorește
fără legătură și fără asemănare cu decorurile
obișnuite ale vieții, comparabil numai corteji-
lor sculptate pe portice și pe inscripțiile
stelelor funerare, săpate fără bravură într-o
marmură imuabilă. Niciodată alegerea n-a
fost mai riguroasă, niciodată munca n-a fost
atît de răbdătoare. Dar cel care a ales, obi-
cînitul dreptul de a da astfel drept scenă
croniclei intrutotul ideale care reflectă istoria
întregă a omului, un fel de civilizație supre-
mă, făcută din esența celor care cunosc tra-
dițiile, arheologiile și care le depășesc în per-
fecțiune și în majestate.

• Această poezie savantă povestește și trans-
pune delicile și nostalgiile inimii, cele care
sînt insesizabile și permanente, încercate la
marginea vie a emoției unde vocabularul se
derobă, unde omul dezbracă de orice conș-
tientă și orice știință de ocazie. Sufletul
devin curînd familiar. El se obișnuiește ușor
cu panglicul unui univers care merită în
sfîrșit să fie astfel glorificat. El aude cu plă-
cere limba semeață și infașibilă care stabi-

lește titlurile fiecărui lucru. Vizitează de bună
voie o patrie în care dorințele sale cele mai
secrete sînt împlinite înainte ca să-i fi de-
venit clare. Un mare număr de semne, de
simboluri, de exemple care sînt propuse ca
tot atîtea rune misterioase destinate să in-
strucască ființa sa, virtuțile sale, puterile sale.
El ascultă, fermecat, un cîntec foarte pur,
care de-a lungul evenimentelor îndepărtate
și enigmatice pe care le povestește sau pe
care le exaltă, nu-l scotea decît din el însuși.
Învață să se cunoască. Se întărește. Devine
mai sensibil și mai robust. Nu așteaptă nimic
altceva, bănuiesc, de la poezie.

1) Citez după textul pe care l-am publicat în
Lettres francaises (Buenos-Aires), nr. 7—8, fe-
bruarie 1943, p. 13. În cel din Cahiers de la Plé-
iade, X, p. 153, scrie chiștă în loc de jaret crud:
este una dinarele variante pe care le cunosc
din toată opera lui St. John Perse.

2) Anabase, III (trad. Ion Pillat).
3) Vents, II-4.
4) Poeme à l'Entrangere, III.
5) Amers, II.
6) Amers, 10.
7) Ibid.
8) Amers, 11.
9) Et vous, Mers, V.
10) Ibid.
11) Vents, III, 2.
12) Ibid., loc. cit.
13) Vents, IV, 2.
14) Ibid., IV, 4.
15) Amers, 6.
16) Vents, IV, 4.

17) Louis-Marcel Raymond: „Humanité de St.
John Perse”, Cahiers de Pléiades, X, par-tou-
na 1950, p. 131. Autorul citează de bună dreptate
sprijinit pe o teză foarte justă un exemplu din
aceste evenimente privilegiate, pe care îl ia din
experiența proprie și care ar fi putut efectiv să
furnizeze poetului substanța brută a unei aluzii
nu mai puțin scizante și veridice: „Mi-amin-
tesc de o toamnă în care furtuna obținută a-
supra orașului nostru Montreal un stol de pes-
căriși labradorieni separați de grupul migrator:
se găseau peste tot în parcuri, pe case și în
șanțuri, murind de foame și de epuizare, cu
ochii plini de o disperare pe care prezența u-
mană nu făcea decît s-o agraveze. (Ibid., p. 132).

